

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXXIX. ÉVFOLYAM ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK BUDAPEST, 1926

2—3. SZÁM

FOLYÓIRATA

ÁPRILIS

Szerkesztőség, hová a lap szemlémi részét illető minden közlemény küldendő, Budapest, I. Avar-utca 15. III. 7.
Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:
MOLNÁR OSZKÁR

Tagsági vagy előfizetési díj tanévenként 68.000 K. Az egyesülettel és lappal kapcsolatos minden befizetés, reklamáció *Pócza József* egyesületi pénztáros címére (Bpest, V. Hold-utca 16. IV. 54.) küldendő. — Hirdetések megegyezés szerint.

MEGHIVÓ

a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének Budapesten, az áll. tanítónőképző-intézetben (VIII. ker. Baross-utca 13. sz.) 1926 május 23-án, pünkösd vasárnapján d. e. 9 órakor tartandó

XVII. rendes közgyűlésére.

TÁRGYSOROZAT:

1. Elnöki megnyitó.
2. Főtitkári jelentés.
3. A pénztáros és a számvizsgáló-bizottság jelentése.
4. Státuszügyek: a) a tanítóképzői tanárság anyagi helyzete, előadó dr. *Novy Ferenc*;
b) a gyakorló iskolai tanítók anyagi helyzete, előadó *Maurer Mihály*.
5. A közgyűlés előtt az elnökséghez írásban benyújtott indítványok tárgyalása. (L. az alapszabályok 21. §. e. pontját)
6. Tisztújítás. (A szavazás titkos és csak a jelenlevő tagok szavazhatnak. Alapszab. 22. §.)

*

A közgyűlést megelőző napon, május 22-én (szombaton) d. u. 5 órakor ugyancsak a V.II. ker. áll. tanítónőképző-intézetben (Baross-u. 13.) *előértekezlet*. Az előértekezletet közbacsora, a közgyűlést közebed követi. Az ezeken való részvétel máj. 15-éig a Magyar Tanítóképző szerkesztőségén (I. Avar-u. 15. III. 7.) bejelentendő. Vidéki kartársaink elszállásolásáról a lehetőséghez képest gondoskodunk. Jelentkezés az egyesületi elnökségnél (V. Hold-u. 16. IV. 54).

Az elnökség.

PEDAGÓGIA.

Vonások a népiskolába lépő gyermek testi és szellemi képéből.

— Második és befejező közlemény. —

Az elemi iskola első és második osztályában még folytatni kellene azt a verstaniási módot, melyet a kisdédóvó követ. Ha az első és második osztály ábécés és olvasókönyveiben található verseket vizsgáljuk, nagyon sokról könnyű megállapítanunk, hogy csak későbbi korokba illeszthetők be s csak az idősebb gyermekekkel dolgozhatók fel úgy, hogy elérjük azt a célt, melyet kiválasztásukkor kítűztünk. Felfogásom szerint az első és második osztály könyveiben nem szerepelhet oly sok hazafias vers, mint amennyi lenni szokott, mert ebben a korban még nem érett a gyermek ilyenféle gondolatok befogadására és ő az esetek tulnyomó részében csak üres szavakat hangoztat és pattogtat. Ezekben a versekben kifejezett érzések a gyermek ilyen irányú fejletlensége következtében nem találak visszhangra; hiányzik a gyermekből a rezonáló alap. Csak az erősen szuggesztív eljárás számíthat itt némi sikerre.

Érdekes volna megvizsgálni, hogy mikor és mily körülmények közt támadnak a gyermekben a család körét felülmúló, a családnál nagyobb szociális egységekre, tehát a hazára vonatkozó érzések. Talán minden előzetes vizsgálat nélkül is ki lehet mondani, hogy a határszéleken lakó gyermekekben hamarább, mint a centrumban lakókéban s nyilvánva ő, hogy a hazafias költészetnek a végeken és az idegenben sokkal nagyobb az érzésekbe markoló ereje már gyermekeknél is, mint egyebütt. Valószínű, hogy ugyanazon körülmények közt a harcjátékokat nagyobb hévvel játszó fiuknál hamarább találunk megfelelő talajra, mint a lányoknál.

A ritmuson kívül a dallamot is kedveli a gyermek és a dal nagy szerepet játszik életében. A gyermeknek egyik legkedvesebb szórakozása, ha ritmikus mozgásokat végezhet és dalolhat. Hangterjedelme, úgy látszik, hamar kibontakozik olyan mértékben, amilyen mértékben aztán hosszú időn át megmarad. Ez a kibontakozás még az óvodás korban 3—4 éves korig megtörténik. A hangterjedelem egyénenként változó, de egészen nyugodtan mondhatjuk, hogy a 6 éves gyermekek tulnyomó többsége, tehát azok, akiknek van hallásuk, tudnak énekelni egy nyolcad terjedelemben (d-d-ig) mege őltetés nélkül. Szerintem tulzottan aggodalmas az új tanterv, mikor az első osztályosoknak felvehető dalok hangterjedelmét csak 6 hangban állapítja meg. Természetesen szükséges, hogy a tanító kipuhatolja az év elején a gyermekek zenei hallását és hangterjedelmét.

A tanterv nem biztosít olyan mértékben helyet a dalnak az első osztályban, mint amilyen mértékben helyet kellene adnia annak a szerepnek megfelelően, melyet a dal a gyermek életében betölt, amikor csak heti egy órát, illetve a részben osztott iskolának csak fél-fél órát ad énekre. Mennyivel dalosabbak az óvodák!

A gyermek érzelmi világával, azonkívül szókincsével kapcsolatban kell mégemlékeznünk arról az alapról, melyet a gyermek a hittanórára visz. Ez az alap bizony gyenge alap, de mégis erősebb, mint az, amely a hazafias érzelmeknek lesz az alapja. A gyermek már otthon imádkozik, hall vallási személyekről, Istenről, Jézusról, Szűz Máriáról, az angyalokról; lát vallásos

tárgyakat, részt vesz vallásos szokásokban, fenyegetik Istennel és az ördöggel. Legmélyebben ragadja meg érdeklődését és érzelmeit a korban hozzá hasonló, karácsonyfát és ajándékot küldő Jézuska, kiről mindig szívesen hall. Főképpen Jézus születéséhez fűződnek mindazok a szavak és kifejezések, amelyeket a vallás köréből ismer. Az iskolai hittanban előforduló szavak tulnyomó része teljesen idegen előtte, azért a hittan tanítójának a legnagyobb óvatosságra és nagy tapintatra van szüksége, hogy feladatának némileg megfelelhessen. A hittan megfelelő kézben kedves és vonzó, hozzá nem értőben teljesen hatástalan, sőt nehéz és gyötrő is. A bibliai történetek közül a derüsekert hallgatja a legszívesebben a hatéves gyermek, mert egész lelki alkata még olyan, hogy csak meleg és élénk színekre és derűs képekre vágyik. Mindattól, ami sötét és fenyegető, elfordul. A természet bölcsen rendezte el, hogy a még sok veszélynek kitétt gyermekben az életet igenlő, az életérzést és erőt fokozó melegség, derű iránti fogékonyságot tette mindenekfölött uralkodóvá. A normális és egészséges gyermek a szomorúságot nem ismeri, de nem is akarja, és egészséges ösztönével menekül minden elől, ami az életet sötét és fájdalmas oldaláról mutatja be. A lehangoltság nála rövid ideig tartó akut jelenség, az öröm hosszantartó krónikus jelenség. Az egyik szemével sir, de a másikkal már kész a nevetésre. Elhibázott dolog tehát poklot és szenvedéseket festeni eléje, mikor egész lény a derűt és a kacagást szomjazza.

Helga Eng* a 10—12 éves gyermekeknek az érzelmekkel együttjáró vasomotorius és respiratorius jelenségeit vizsgálva, megállapítja, hogy a spontán fájdalomérzelmek ritkábbak a gyermeknél, mint a felnőtteknél s legtöbbször érzéki benyomásokkal, vagy ezek képzeteivel vannak összefüggésben. A gyermek fájdalomérzelmek rövid tartalmúak és rendszeren gyengébbek, mint a felnőttéi, ezzel szemben spontán gyönyörérzelmek számosabbak és hosszabb tartamúak. Általában a gyermekben erősebb hajlam van a gyönyört nyújtó lelki tevékenységre.

Annak a transzcendens világnak a fölfogását, melyet a hittan a gyermek elé tár, előkészíti a való világon túl vezető mesevilág. De míg a mesevilágban a gyermek képzelete tetszés szerint csaponghat, addig a vallás világában meg kell kötnünk azt, mert különben a gyermek nagyon furcsa képeket alkot magának. Nagyon könnyen félreérti a beszédet és igen bizarr dolgokat képzel. Nagyon fontosnak tartom, hogy a hittanórán mindazt, amit csak lehet, gyermeknek való, de lehetőleg mégis művészi képek reprodukcióival szemléltessenek, legalább is az első és második osztályban.

Hátra van még, hogy legalább egészen röviden beszéljünk arról is, hogy mit hoz magával a 6 éves gyermek a számok elvont világából az iskolába. A számok tudatos használata egyik legkésőbbi jelensége a kis gyermek életének. Először a „kettő“ név jelenik meg beszédében és pedig már a két éves kor előtt. Feltűnik a dolgok kettősége, amely azonban még nem igazi számfogalom. Kettővel jelzi a gyermek a hármát, sőt a többet is, de inkább csak a kettőt és a könnyebben áttekinthető mennyiséget. Később fogja fel az egyet, mint mennyiséget. Hamarabb válik képessé soralkotásra és szám-

* *Experimentelle Untersuchungen über das Gefühlsleben des Kindes im Vergleich mit dem des Erwachsenen.* Beihefte zur Zeitschrift für angewandte Psychologie. Beiheft 30. I. A. Barth, Leipzig. 1922. 126—27. 1.

** A. Descouedres id. m. 120. és 282. 1.

lálásra, mint műveletek végzésére. Descoeudres szerint** a jómódu svájci családok gyermekeinek 50%-a két éves korban 3-ig, 3 éves korban 9-ig, 4 éves korban 18-ig, 5 éves korban 21-ig, 6 éves korban pedig 30-ig tudja a számsort, addig a gyermekek 75%-a az egyet és a kettőt 3 éves korban, a 3-at 4 éves korban, a 4-et 5 éves korban sajátította el teljesen. Beckmann* és Filbig** német gyermekeket vizsgáltak meg abból a szempontból, hogy mikor sajátítják el az egyes mennyiségeket és Descoeudres eredményeihez hasonló eredményekre jutottak. Mindkettő szerint a négyet 5–5½ éves korban dolgozzák fel a gyermekek. Persze ez csak azt jelenti, hogy ekkor tudják biztosan, hogy mennyi is a négy, de nem jelenti e mennyiségeken belül az alapműveletre való képességüket. A legkezdetlegesebb mennyiségek összeadása, pl. kis mennyiségek kavicsból való kirakása, négy éves korban sikerül. Jellemző még az öt éves, gyakran még a hat éves gyermekre is, hogy pusztán számnevekkel még nem képes operálni. Azok, akik két és három kavicsot kirakva helyesen összeadnak, még nem tudják, hogy mennyi kettő meg három. Szóval ebben a korban a mennyiségek megértése teljesen a szemlélethez van kötve. Jó ideig kell a gyermekkel gyakorolni a jól elképzelhető, szemléletesen magunk elé állítható mennyiségekkel való összeadást, míg lassankint képesség válik csak számnevekkel végezni műveletet. Egy nehéz abstrakción kell a gyermeknek átesni, ami egyénenként különböző időbe kerül. Némelyik gyermeknél ez nagyon hamar megtörténik. Az ilyeneknek 6 éves korukban elég számokat mondanunk. A legtöbb esetben azonban ekkor is csak úgy számol a gyermek, hogy a mennyiségeket szemléletes képekben állítja lelki szeméi elé.

Miután a gyermek hosszú ideig dolgozott szemléletes mennyiségekkel, egyszer csak elkövetkezik az az idő, hogy nem szorul szemléletre, sőt később a szemlélet esetleg még zavarja is a művelet végzésében. A szemléleti alapot tehát csak akkor hagyja el, mikor már érzi, hogy nélküle is boldogul. De már első osztályban is alkalmat kell adnunk, de nem szabad erőszakolnunk, hogy a gyermek a szemléleti alapról fölemelkedve, pusztán számokkal dolgozhasson. Némely gyermeknek ez utóbbi esetleg csak 7 éves korban sikerül, de nem baj. Türelemmel kell kivárnunk a normális gyermeknél okvetlenül bekövetkező elvontabb s azért nehezebb számolásra való képesség kifejlődését.

Szó volt arról, hogy a gyermek a mennyiségeket, illetve ezek nevét nem a matematikai sorrendben sajátítja el, mert a kettő megelőzi az egyet. Ehhez kell tenni, hogy még később fogja fel a semmit, mint mennyiséget. Ez különben egészen természetes. A semmivel ő nem számol és mikor az iskolában a semmivel, mint valamivel számoltatnak, nagyon könnyen kísértésbe jut, főképpen írásbeli számolásban, hogy a semmit valaminek, tehát egynek vegye.

De hiszen a semmivel vagy a zérussal való operálásra nincs is semmi szükség, akár az egész első osztályon át sem. Ehhez csak akkor kell fordulni, mikor a gyermek a jelekkel való számolásban már némi biztosságra tesz szert. A zérus csak mint jel szerepelhet a tíz egységből álló mennyiség egyszerű jefzésére, vagy még azért, hogy a kivonásban jelezzük azt, hogy az összeg teljes elvétele után semmi sem marad. A gyakorlati életben sem dol-

* H. Beckmann: *Die Entwicklung der Zahlleistung bei 2–4 jährigen Kindern*. Zeitschrift für angewandte Psychologie 1923. 22. sz. 1. s. k. lk.

** J. Filbig: *Untersuchungen über die Entwicklung von Zahlvorstellungen*. Zeitschrift für pädagogische Psychologie, 1923. 24. sz. 105–119. 1.

gozunk zérussal és sose fordulnak elő ilyen esetek, hogy $0+3$ vagy 3×0 stb.

Az elemi számolási műveletek kifejlődését illetőleg csak az összeadásra vannak eddig adataink, amelyeket az előbbieken már meg is említettem. Azt hiszem, kétség alig fér ahhoz, hogy az összeadás után a kivonás, majd a szorzás és az osztás következnek nehézségi sorrendben. Nagyon kevés alkalma van a gyermeknek arra, hogy az összeadáson és kivonáson kívül spontánul műveleteket végezzen. A kivonás is oly ritkán fordul elő, hogy ennek fellépését hiába keressük a 6 éves korig tartó feljegyzésekben. Bizonyos azonban, hogy az iskola nem halad a fejlődés természetes rendjével akkor, mikor már a legkisebb mennyiségek körében is mindjárt mind a négy alpművelettel dolgozik, mint ezt az új tanterv kívánja. A szorzásnak és főként az osztásnak, mint igen nehéz műveleteknek, csak akkor szabad föllépniök, mikor már a gyermek pusztán számokkal egy nagyobb, mondjuk 20-as körben biztosan tud összeadni és kivonni. A számsor-kialakítás, a számlálás és az összeadás az elsők a fejlődésben és csak jóval ezután következnek a többi műveletek. Ma már nem tarthatjuk a fejlődéshez alkalmazkodónak, tehát természetesnek és helyesnek Pestalozzinak azt az eljárását, hogy nem haladunk tovább a számsorban egy számmal sem addig, míg minden egyes mennyiséget a zéruson kezdve mindenképpen, az összes műveletek felhasználásával fel nem dolgoztunk.

*

Mind, amit itt elmondtam, csak a legáltalánosabb és legfeltűnőbb, minden kifejtés nélkül odavetett vonások az iskolába lépő gyermek képéből. Igen nagy volt a témám és éppen ezért nem gondolhattam arra, hogy az elmondottakat a gyermek életéből vett egyes esetekkel illusztráljam, ami sokkal elevenebbé tette volna e főbb körvonalakból futólag összerótt képet. Remélem azonban, hogy így is sikerült néhány gondolatot ébresztenem és néhány nyugtalanító kérdést felvetnem.

Dr. Kenyeres Elemér.

TANÍTÓKÉPZŐI PEDAGÓGIA.

Feljegyzések a tanítóképzők életéből.

Világítsunk be a magyar tanítóképzés multjába s jelenébe, szedjük össze néhány emléket, gyűjtsünk egy pár gondolatot.

1.

Szálljon lelkünk a világháború hihetetlen, borzalmas idejébe, amikor Apokalypsis minden rémsége valóra vált. Szálljon a Kárpátok hegyszakadékaiba, a szerb fekete sziklák közé, az orosz síkságra, a kopár olasz szirtek tövébe. Kartársainkat, a magyar tanítóképző tanárokat, ott látjuk golyózáporban, géppuskák pergő tüze, gránátok süvítése, ágyúk pusztító döreje között a hű kötelességérzet, vasszigor, az energia tündöklő erényeivel. Ők, akik tanításaikban a jóságot, az emberszeretetet, a türelmet, a fellobbanó szenvedélyek fékezését példázták, akik kezeiket mindig csak áldólag emelték fel, most rombolnak, féktelen szenvedéllyel gyilkolnak, mert a harc azt parancsolja. Amilyen lelkesedéssel munkálkodtak, fáradoztak a béke fel-

virágzásán, oly önfeláldozó hűséggel küzdenek a nemzet lételéréért folyó véres harcokban.

Nagymagyarország 507 férfi tanítóképző-intézeti tanára közül 226-an teljesítettek harctéri szolgálatot. Közülök 17 hősi halált halt, több mint harminc hadi fogságban synylődött, a többiek pedig, a haláltusa végéig, lelki és testi nyugalmuk feláldozásával, otthonaiktól, boldog családi köreiktől távol, erősen állták a küzdelmet. Hogy minő példás buzgósággal, bizonyítja az, hogy 42-en részesültek hadi kitüntetésben. Egy kitüntetést 28, kettőt 8, hármat 3, négyet 2, ötöt 1 kartársunk kapott. E kitüntetések között van bronz, kis ezüst, nagy ezüst, arany vitézségi érem, signum laudis, német vaskereszt, III. osztályu vaskorona rend, koronás érdemkereszt.

E pillanatban zarándokoljunk el a szerte emelkedő közös, nagy sirhalmokhoz; keressük fel hősi halált halt testvéreinket. Nincsen elég könnyünk elhullott hőseinkért, nem hinthetünk elég virágot sírhalmaikra. Lelkünkben a büszkeséggel párosult tisztelet s nagyrabecsülés lobog fel; a megilletődés mélységes bánatával siratjuk őket. Dicsőségük mindnyájunkra szétsugárzik.

Tekintsünk az itt köztünk járó harcos katonákra, kiket a halál csak félig ölt meg! Itt dolgoznak körünkben megtört egészséggel, megrongált testi szervezettel. Illik, hogy mi, a magyar hazaszeretet nevelői, hálásan, hódoló tisztelettel tekintsünk a nemzeti küzdelem harcosaira. Fájdalom, katonáinkról való megemlékezésünk diadal-ünnep helyett a gyász ünnepe! Hittük és akartuk a szép magyar jövődőt, de csalódtunk. Szép álmaink az igazság, erkölcsiség diadaláról, a humanizmusról, a szolidaritásról, a nemzetek erkölcsi egyensúlyának megingathatlan voltáról, elrepültek. Keserű csalódás lett sorsunk! Hőseink sirjaira borított gyászfátyolon át nem ragyognak át a diadalmas magyar lobogó szívárványszinei.

2.

A trianoni béke kegyetlen és igazságtalan területi diktátumai mérhetetlenül sujtották a magyar tanítóképzést. Észak, kelet, dél, nyugat határvidékein emelt kultúrbástyáink megszálló ellenségeink prédái lettek. A csehek a pozsonyi, modori, losonci, lévai, stubnya-fürdői, iglói, eperjesi, a románok a mámarosszigeti, kolozsvári, sepsiszentgyörgyi, székelykereszturi, dévai, aradi, temesvári, a szerbek a szabadkai, csáktornyai állami intézeteket rabolták el; martalékul estek a pozsonyi, nagyszombati, szepeshelyi, kassai, szatmárnémeti, csiksomlyói, nagyszombati, nagyváradi, temesvári róm. kath., a nagyenyedi, nagyváradi, szatmárnémeti ref., a selmecbányai, a felsőlövői ág. hitv. ev. s az összes gör. kath. és görög-keleti tanító- és tanítónőképző-intézetek. Nagy veszteségeinket áttekinthetően a következő részletes számadatok mutatják:

Nagymagyarországon Trianon előtt volt 104 tanító-, tanítónő- és óvónőképző-intézet és pedig 51 tanító-, 42 tanítónő- és 11 óvónőképző-intézet. E 104 intézetből volt: állami tanítóképző 22, tanítónőképző 8, óvónőképző 2, összesen 32; róm. kath. tanítóképző 11,

tanítónőképző 22, óvónőképző 7, összesen 40; református tanítóképző 3, tanítónőképző 6, óvónőképző 1, összesen 10; ág. hitv. ev. tanítóképző 5, tanítónőképző 2, óvónőképző 1, összesen 8; izraelita tanítóképző 1; görög kath. tanító- 5, tanítónőképző 3, összesen 8; görög keleti tanító- 4, tanítónőképző 1, összesen 5. A 104 intézetből megmaradt 48; és pedig állami tanító- 8, tanítónőképző 4, óvónőképző 2, összesen 14; róm. kath. tanító- 6, tanítónő- 16, óvónőképző 3, összesen 25; ref. tanító- 2, tanítónőképző 3, összesen 3; izraelita tanítóképző 1. Tehát elvesztettünk 18 állami, 15 róm. kath., 5 református, 5 ág. hitv. ev., 8 görög kath., 5 görög kel., összesen 56 intézetet. Elszakítottak tőlünk közel 590 tanártestvért, 2200 magyar ajkú ifjút, 2240 leány növendéket. A jelenlegi 46 intézetben a folyó iskolaévi növendékek száma 5099, mely számból állami tanítóképzőkre 1033, a tanítónőképzőkre 718, óvónőképzőkre 131, a róm. kath. intézetekre 653 fiú, 1592 leány, a ref. intézetekre 280 fiú, 323 leány, az ág. hitv. ev. intézetekre 213 fiú, 59 leány, az izr. tanítóképzőre 85, a róm. kath. óvónőképzőre 12 növendék esik. A tanárok száma 556, ebből állami 176, felekezeti intézeti tanár 380.*)

Fájdalmas adatok! A csapás pillanatában a fájdalom közösgében egyesültek a tanítóképzés munkásai; a lelkiegységnek ez volt az utolsó lüktetése, mely a megszállt területekre is kihatott. Végtelenül fáj, hogy évtizedes, céltudatos tervekkel felépített monumentális épületeink s palotáink, tisztes multra, hagyományokra visszatekintő intézeteink, barbár kezekbe kerültek. Még jobban fáj az, hogy szép tantermeinkben, melyeket magyar kezek, magyar pénzen nagy áldozatokkal építettek s rendeztek be, a magyar tanítónövendékeket idegen szóra kényszerítik; a barátságos termék gyűlölt kinzókamrák lettek, mert kiűzték belőlük a magyar szellemet, mely szeretetet és meleget árasztott.

Egy biztos tudat mégis vigasztal bennünket: csak műhelyeinket vették el, de kultúránk itt maradt. A garázdálkodók az elrabolt palotákban hamis kultúrával, erkölcsökkel balkániak maradnának, mi pedig szegényes kunyhóinkban, szerény eszközökkel, gondoktól, nehéz viszontagságoktól lelkileg, testileg megviselt, de meg nem tört tanárok, tovább is lelkesen s a kemény bizakodás hangján hirdetjük a régi nagy ideálokat s a boldog Nagy Magyarország feltámadását.

3.

Nagymagyarország tanítóképzésével a legszorosabban összeforrt a tanítóképzés *Hármas Könyve*, a Tripartitum. Szokatlannak látszik ez az elnevezés, de már megszoktuk e néven emlegetni az 1911. évi Tantervet, tantervi Utasítást, e tantervhez simuló 1914. évben kiadott Képesítő-vizsgálati Szabályzatot és az 1914-ben kelt Rendtartási Szabályzatot. Ezeket nem ok nélkül ruháztuk fel a

* Pócza József egyes. pénztáros gyűjtéséből vett adatok.

Tripartitum tisztes névvel. Werbőczy István ítélőmester Hármaskönyve az ország jogait, törvényeit, szokásait, rendeleteit foglalta össze s minden felmerülő jogi esetben biztos tájékozást, irányítást nyújtott. A tanítóképzők Hármaskönyve, mint a tanítóképzők szervezeti, tanulmányi, vizsgálati ügyeinek foglalata, több mint egy évtizeden át éltető forrása volt a magyar tanítóképzésnek. Azt vezette, irányította, s mintegy varázsütésre megteremtette a tanítóképzés egységét. E varázsütésre pedig szükség volt. Állításunkat igazolja a következő rövid történeti visszapillantás.

Az 1868. évi népoktatási törvény nyomán a tanítóképzés terén örvendetes haladás fakadt. A haladás azonban egyetlen volt. Az állami tanítóképzőket az állam gondoskodása, áldozatkészsége gyors menetben vitte előre a fejlődés útján. A nem állami intézetek közül azonban több, egyrészt a normális iskolai képzéshez való ragaszkodás, másrészt az iskolafenntartó hatóságok szűkös anyagi viszonyai miatt, az állami intézetekkel nem tarthatott lépést. Voltak olyan nem állami tanítóképzők, melyek külön épület, helyiségek, felszerelés, külön tanári testület hiányában, a velök egy fedél alatt levő iskolák jóvoltából éltek s közös tanári testülettel, közös helyiségekben és felszereléssel végezték a képzés munkáját. Sok intézetnek nem volt külön gyakorló iskolája. A tanárok képzése, alkalmazása, fizetésügye rendezetlen volt. Nagy volt az óraadó tanárok száma. E gátló körülmények miatt az állami és nem állami intézetek inkább egymás mellett, mint együttesen haladtak. Amíg ezek az akadályok el nem hárultak, általános és egyenletes nem is lehetett a fejlődés.

A tanítóképzés Hármaskönyve a követ elgördítette s megteremtette a szervezet és tanulmányi élet eddig nélküli ösztönösszhangját és egységét. A benne lefektetett elvek, követelmények életképes megvalósítását sarkalták: a felekezeti tanárok fizetésekiegészítési államszegélyéről, a tanítóképző-intézeti tanárok képzéséről és képesítéséről szóló szabályrendeletek, a normál tanszerfelszerelési jegyzék kiadása, felszerelési államszegélyek, az országos szakfelügyelet szervezése.

E tényezők áldásos hatása alatt új életre pezsdült a tanítóképzés. Az iskolafenntartó egyházi főhatóságok minden követelménynek a legnagyobb készséggel tesznek eleget. Az állami s nem állami intézetek nemes törekvéseikben egymást a morális erők vonzási törvényeinél fogva magukkal ragadják; kicsinyes mellékletektől nem zavartatva, vállalva, lendületes munkával, versenyezve dolgoznak a tanítóképzés színtájának emelésén. E versenyből még a múltban elhanyagolt, elmaradt gör. kath. és gör. kel. intézetek is kivesszük részüket. *Dr. Siegescu József* egyetemi tanár céltudatos, szakavatott irányításával és erélyes felügyelete alatt az állami tanítóképzők színvonalára törekednek; a magyar nemzeti tárgyak tanításához magyar nyelvű, a többi tantárgyhoz az állami tanítóképzők számára irt tankönyvek román nyelvre fordított kiadásait használják; követik a Tan-

terv, a Rendiartási Szabályzat s a Tanítóképesítő-vizsgálati Szabályzat rendelkezéseit.

A tanítóképző-intézetek e korszakot alkotó fejlődése elválaszthatatlanul dr. Neményi Imre nevéhez fűződik. Dr. Neményi Imre mint osztálytanácsos, miniszteri tanácsos, államtitkár, százaink és ezreink élén állva, 21 éven át lelke tüzevel, önzetlen buzgalommal gondozta a tanítóképzés szellemi és anyagi ügyeit. A magyar tanítóképzés lapjaira le nem törölhető betűkkel írta be a nevét. A történetíró feladata, hogy soha el nem évülő nagy érdemeit méltóképen megörökítse. Mi e pillanatban a legmélyebb hálával s hódoló tisztelettel hajtjuk meg dr. Neményi Imre államtitkár ur előtt elismerésünk zászlóját azért, hogy céltudatos, határozott, megalkuvást nem ismerő bölcs irányítása nyomán a tanítóképzés vérkeringése egészségesebb lett s a tanítóképzők történetében új, lendületes korszak nyílt meg. A tanítóképzés renaissance-kora volt ez, melyben Ő, mint állócsillagunk, a példás buzgalom, a fáradhatatlan, lankadatlan erő sugárzó fényével hatott reánk és serkentett a munkára. Köszönjük, hogy reá tapintott az égő sebekre s bölcs tanácsaiból fakadó rendelkezésekkel, mély filozófiai és pedagógiai tudásával, szívós energiájával, nemes, jóságos szívével, rendíthetetlen igazságszeretetével gondozta s meggyógyította a sebeket. Munkássága időben minél inkább távolodik tőlünk, annál inkább közeledünk hozzá lélekben, mert mindig élesebben, tündöklőbb fényben látjuk, mit köszönhet neki a magyar tanítóképzés. Hálás elismerésünk, ragaszkodásunk s a jó Isten bőséges áldása legyen Öméltósága jutalma!

4.

Napjainkban a tanítók gyűlésein, a pedagógiai szaklapokban állandó következetességgel felmerül a tanítók egyetemi képzésének gondolata. Ily irányú képzés szükségességének bizonyítására az érvek sokaságát sorakoztatják fel.

Most nem feladatunk, hogy e kérdés tárgyában részletes vitába elegyedjünk. Ez alkalommal csupán csak álláspontunkat kívánjuk röviden s határozottan leszögezni.

A tanítóságnak abban teljesen igaza van, ha nem elégszik meg a középfokú képzéssel, ha nincsen megelégedve azzal a társadalmi helyzettel, melyet neki a jelenlegi képzés biztosít. Ezért egyedüli megoldásnak azt tartja, ha a jelenlegi képzést teljesen lerombolja, a képzést az egyetemre helyezi, mert ez simúlna a középiskolai tanár képzéséhez s képesítése szellemi színvonalát, tekintélyét s anyagi helyzetét nagy mértékben emelné.

Abban azonban nincsen igaza a tanítóságnak, amikor azt hiszi, hogy a középiskolai oktatás s az egyetemi képzés a tanítói képességet, a használhatóságot fokozná, a népoktatás színvonalát emelné. Az ily irányú képzés határozottan ártalmára volna a népoktatásnak. A tanítót tanítóvá kell nevelni; erre a nevelésre pedig sem a középiskola, sem az egyetem nincsen berendezve s erre

egyik sem fog sohasem berendezkedni. A tanítóképzés további fejlesztésének ott kell végbemenni, ahol a képzésnek történeti múltja és történeti alapja van: a tanítóképző-intézetekben. Abban ismét egyetériünk, hogy a tanítóképzés színvonalát fejleszteni, a képzőket főiskolai rangra kell emelni. Ily irányú törekvéseinket bizonyítják egyesületünk évlapjai, melyek a tanítóképzés emelését hangoztató sorozatos cikkekről, évtizedes küzdelmekről, harcokról adnak számot. Ily irányú törekvéseink eredménye az ötödik évfolyam szervezése, mely első sikere törekvéseinknek, mely reményt nyújt arra, hogy a néptanítók akadémiai kiképzése már nem tündéralom.

5.

Sokat, igen sokat halljuk ezt a jelszót: *kulturfölény*. Ekkor szó esik a kultúra minden ágazatáról, tényezőjéről, de a tanítóképzés nagy értéke, a nemzet egészére kiható mérhetetlen jelentősége egy ajakról sem hangzik el. Csodálatos! Az állam kultúréletének egyes ágazatai bármennyire fejlettek, ha az állam nagy épületének alapja, fenntartó eleme, a nép, műveletlen, nem bírja el a modern állam magasratörő épületét, még pedig annál kevésbbé, minél magasabbra tör. Minden kapavágás, melyet az alapok megszilárdítására teszünk, minden kődarab, mellyel a falakat erősítjük, az egész épület megerősítésére szolgál. Az állam épületének pedig legerősebb alapja a népoktatás, a népoktatás pedig a tanítóképzés munkáján épül fel. A tanítóképzők nevelik a nép nevelőit, rajtuk fordul meg, hogy a leendő tanítók kötelességeiknek példásan, eredményesen megfelelhessenek, a nemzet műveltségét, erősödését, a keresztény s nemzeti erkölcsök tisztaságát munkálhassák.

Munkánk nemzedékek számára terem nemes gyümölcsöket, most a jövő Magyarországra sorsa a jövő nemzedék intelligenciájától, munkászeretetétől, jellemétől függ. Mindennek a készségnek a kifejlesztése vagy elhanyagolása pedig a tanítóképzés munkáján fordul meg. Ezért jól esnék, ha a kulturfölény tényezői sorában a tanítóképzők emlegetését is hallanók; e méltánylás reá irányítaná a köz figyelmét a tanítóképzés értékére s annak a nemzetműveltség látná fokozott s áldásthozó eredményét.

6.

Ma a legaktuálisabb téma a státuszrendezés. Ez alkalommal nem akarjuk gravámeneinket felpanaszolni. Ezt már megtettük hozzánk s komoly küzdelmeinkhez méltó módon. Kértük bajaink orvoslását azzal a megfontolással, hogy az érvek ereje hajszállal sem csökken, ha azokat komoly, meggondolt szavakba öltöztetjük. Várjuk kérelmeink kielégítő eredményét; nem térünk le a kötelességteljesítés, a tiszta, nemes idealizmus utjáról; tovább dolgozunk a végső összeroppanásig.

Nem tagadhatjuk, hogy tépelődéseink között mindig ez a kérdés mered elénk: „Mi az oka keserves csalódásainknak?”

Miniszter Urunk Önagyméltósága részéről mindenkor megértést és jóakaratot tapasztaltunk. Ez biztató fénysugár a jövőre.

Nagyérdemű vezetőnk, *Dulovits Árpád* miniszteri tanácsos úr, szki lak és karibdiszek között a tanítóképzés meleg szeretetével, fáradhatatlan buzgósággal vezetni szellemi és anyagi ügyeinket. Öméltósága nemes jóságáért hálás köszönettel adózunk!

Egyesületünk szeretve tisztelt elnöke időt, fáradságot nem kímélve fáradozott jogos kérelmeink megvalósítása érdekében.

Hát hol keressük az okot? Felelet: Az ország nyomorúságos gazdasági helyzetében. De sajnálatos, keresnünk kell a tanári hivatás kellő értékelésének hiányában is. Kevés becsülete van a tanári munkának!

Azok, akik a végzett munkát a reá fordított idő mennyisége szerint értékelik, kimondják, hogy a tanár kevesebb munkaóraban dolgozik, mint bármely más tisztviselő, tehát kevesebb fizetést érdemel.

Azok, akik azokat a szellemi és erkölcsi javakat, melyek a tanári munka termel, az anyagi, a kézzel fogható s közvetlenül élvezhető javaknál nagyobb értékeknek nem akarják elismerni, többre becsülik az orvost, a jogászt, bankárt.

Azok, akik a bukott tanuló szemüvegén nézik a tanárt, elfelejtik, hogy lelki javaikat, boldogulásukat az iskolának köszönik, ellenszenvvel, sőt gyűlölettel viseltetnek az iskolával s a tanárokkal szemben.

A tanítóképző tanároknál pedig nem esik latba az, hogy a tanítóképzés az államnak kamatozó tőkéje, mert a népiskola lelkét a tanító s a tanító munkáján át a népet, a tanítóképző tanárok nevelik.

Fáj ezeket elmondanunk, de a tények ezt mutatják. E felfogásnak érezzük sujtó csapásait.

Hisszük, hogy a lelkekben meg fog még erősödni az a gondolat, hogy az ország legerősebb talpkövei, támaszai az iskolák s akkor a társadalom is kellő mértékben fogja viszonzni a tanárok munkájának eléggé fel nem becsülhető jótéteményét.

*

A gyűjtést nem folytatom. Bizonyára mindenki lelkében merültek fel hasonló emlékek, kérdések és kétségek. Hiszem, hogy soraim jóleső visszhangra s megértésre találtak! **Mészáros Jenő.**

A kötelező pedagógiai olvasmányok.

Pedagógiai ismereteket három módon szerezhetünk: a magunk és mások gyakorlati munkájának megfigyelése, empirikus módszerrel végzett kutatás és ped. művek tanulmányozása, vagyis olvasás útján. E módok mindenike értékes és elmaradhatatlan. A tudományok története mutatja, hogy mindannyiszor a haladás vallotta kárát, valahányszor egyiket vagy másikat elmellőzték.

A középkor például azért volt terméketlen, mert az olvasáson kívül a tudományművelésnek egyéb módját nem ismerte. Az egyoldalú és kizárólagos olvasás megszülte a középkori könyvtudományosságot. Hasonló hiba lenne azonban, ha kizárólagosan az empiriára támaszkodnánk. Ebbe a hibába esett Pestalozzi, akinek pedagógiáján viszont az látszik, hogy életében majdnem semmit sem olvasott. Aki tehát a pedagógiában teljes jártasságot akar szerezni, annak a ped. ismeretszerzés mindhárom módjához folyamodnia kell. A megfigyelés és a kísérletezés mellett szorgalmasan olvasgatnia is szükséges. Az olvasás útján való ismeretgyűjtés értékéhez nem férhet kétség. Az olvasmány nemcsak ismeretekkel gazdagítja a lelket, de ötleteket termel és ösztönzéseket nyújt, nemesíti az ízlést és értékes érzelmi hatásokat vált ki. Bizonyára ettől a meggyőződéstől áthatva kívánja a tantervi utasítás, hogy a pedagógia szaktanárai állítsák össze és tanártestületi ülésen mutassák be a kötelező olvasmányok jegyzékét.

A kötelező ped. olvasmányok kiszemelése nem könnyű dolog. Nehézzé teszi többek közt az is, hogy a neveléstudományban még ma is scholasztikus szellem uralkodik. A ped. írók ma is főképen egymást idézik és ismétlik. Sőt szokásos a másod-, esetleg harmadkézből való merítés. Ennek sajnálatos következménye, hogy a pedagógia terén sok selejtes és felesleges munka jelenik meg. Aki tehát pedagógiai olvasmányokat akar kijelölni, annak először selejteznie, az értékeseket az értéktelenektől elkülönítenie kell. Értékeseknek lehet tekinteni az összes pedagógiai klasszikusokat, a forrástanulmányokon épült tört. műveket, azokat a modern ped. munkákat, melyek az újabban kialakult empirikus módszerekkel végzett kutatás eredményeit dolgozzák fel, azután mindazokat a munkákat, melyek a neveléstudomány segédtudományait összefoglaló s tud. színvonalon álló módon tárgyalják. De az értékes ped. munkák száma még így is olyan nagy, hogy a jelenlegi tanítóképzés szempontjából még további és pedig kis számra korlátozott kiválogatásra van szükség. A kiválogatás szempontjait megadja a tantervi utasítás, mikor azt mondja, hogy az olvasmányoknak elsősorban a tantervben kijelölt anyagot kell szolgáltatniok. Eszerint a pedagógiai tárgyakkal szoros kapcsolatban kell lenniök. Ez a kapcsolat akkor van meg, ha megalapozzák vagy kiegészítik a ped. tanítás során nyújtott anyagot, esetleg más vonatkozásaiban tüntetik fel vagy egy egyéni rendszer kereteiben mutatják be. De ha a tantervben kijelölt anyagot kell szolgáltatniok, ez még annyit is jelent, hogy a neveléstudománynak tanítóképzőkben tanított összes részeit és alaptudományait: a pszichológiát, logikát, a rendszeres pedagógia minden ágát, a nevelés történetét, a népoktatás szervezetét, a pedológiát, sőt a gyak. pedagógia sokféle területeit mind fel kell ölelniök.

A kiválogatásnak most érintett fontos szempontján kívül a tantervi utasítás még egy másodlagos szempontot is ad, mikor azt mondja, hogy a kötelező olvasmányok az intézetek könyv-

tárainak anyaga szerint jelölendők ki. E két szemponton kívül azonban még további kettőt kell szem előtt tartanunk, ha a kötelező olvasmányok megközelítően helyes kánonját akarjuk megállapítani. Az egyik a tanítóképzői tanulók szellemi nivója, a másik a munkabírása. A köztapasztalat azt mutatja, hogy a neveléssel foglalkozó munkák a 16—19 éves ifjúság érdeklődésére még csak nagyon kevésbé számíthatnak. Ezért a könnyebb fajsúlyukat kellene számára kiválogatni. Az olvasmányok legnagyobb része, a dolog természeténél fogva, a IV. és V. osztályra esik. Ámde ezekben az osztályokban bőséges irodalmi olvasmányok is vannak, a tanulók teljesítő képessége tehát azt parancsolja, hogy a tanítóképzés mostani keretei és szervezete mellett a kötelező ped. olvasmányok száma csak nagyon korlátolt lehet.

Az itt vázolt kiválogatási szempontok mindenike sem érvényesülhet a kiválogatásnál egyformán. Itt-ott megalkuvásra van szükség. Így pl. ha az első szempontot akarjuk érvényesíteni, vagyis a tantervben megjelölt anyagot szolgálni, a kötelező olvasmányok közé kell soroznunk Comenius *Nagy Oktatástan*-át. Ámde ez a munka messze esik a 18—19 éves ifju érdeklődési körétől. Fontos, belső szempontok kiegyenlítésén kívül, még olyan lényegtelen külső szempont, mint a milyen az intézet meglévő könyvtálmánya, sokszor döntően szól bele a kötelező olvasmányok kiválogatásába. A kiválogatás szempontjainak gondos mérlegelése alapján a bpesti VIII. ker. áll. tanítónőképző számára a kötelező olvasmányok kánonját a következőkép állítottam össze:

A II. osztályban test- és lélettannal kapcsolatosan nincs kötelező olvasmány.

A III. osztály kötelező olvasmányai a lélektan-logikával kapcsolatosan:

1. Kornis Gyula: *A lelki élet*. I—III. köt. (részletek).
2. W. James: *Lélektani előadások tanítók számára*.

A IV. osztály kötelező olvasmányai a nevelés-tanítástannal kapcsolatosan:

1. Foerster: *Iskola és jellem*.
2. Gockler L.: *A jellemnevelés módjai és eszközei*.
3. Payot: *Az akarat nevelése*. (Gyakorlati rész.)
4. *Tanterv az elemi népiskola számára*.
5. Vezérkönyvek a beszéd- és értelemgyakorlatok, az írás és olvasás, a számtan, az ének és testgyakorlatok tanítása köréből.

Az V. osztály kötelező olvasmányai: a) a neveléstörténelemmel kapcsolatosan:

1. Locke: *Gondolatok a nevelésről* (részletek).
2. Rousseau: *Emil v. a nevelésről* (részletek).
3. Fináczy E.: *Az ókori nevelés története*.
4. Fináczy E.: *A középkori nevelés története*.

b) az iskolaszervezetttannal kapcsolatosan:

1. Molnár O.: *Szociális pedagógiai intézmények*.
2. *Gondnoksági utasítás*.

c) A pedagógiai gyakorlatokkal kapcsolatosan :

1. Molnár O. : *Bevezetés a gyermektanulmányba.*

2. A. Binet : *Az iskolásgyermek lélektana.*

3. Sikorsky : *A gyermek lelki fejlődése.*

4. Éltés : *Rövid utmutató a Binet-Simon-féle intelligencia-vizsgálatokhoz.*

d) A tanítási gyakorlatokkal kapcsolatosan :

1. *Tanterv az elemi népiskola számára.*

2. Vezérkönyvek a népisk. összes tantárgyai köréből.

E jegyzék tehát, nem tekintve a vezérkönyveket, melyeknek tanulmányozására a gyakorlati szükség kényszeríti a növendékeket, 16 kötelező olvasmányt tartalmaz. Ha egybevetjük a IV. évfolyamu tanítóképző Tanmenetével kiadott jegyzékkel, a következőket találjuk. Ott két osztályra elosztva volt 16 a kötelező olvasmányok száma, ezen jegyzék szerint a kötelező olvasmányok a III. osztállyal kezdődnek, tehát 3 osztály és 5 ped. tárgy közt vannak elosztva. Ha ehhez még hozzávesszük azt, hogy a tanítóképző-int. növendékek életkora egy évvel kitolódott, azt kell mondanunk, hogy a kötelező olvasmányok itt adott sora a növendékek teljesítő-képességével jobban számol s kevesebb megterhelést jelent. A Tanmenettel kiadott jegyzék a kötelező olvasmányokon kívül 127 ajánlott olvasmányt sorol fel. E jegyzékből az ajánlott olvasmányokat kihagytam, mert úgy tapasztaltam, hogy ezek ilyen elősorolásának nincs komoly értéke. A papiroson jelen vannak, de a valóságban nem történik velük semmi sem. Sokkal helyesebb, ha egy-egy módszeres egység vagy fontosabb fejezet után a tanár nemcsak elősorolja az azzal foglalkozó munkákat, hanem azokat mindjárt rendelkezésre is bocsátja az esetleg érdeklődő vagy jelentkező növendékeknek.

Még csak azt kell megjegyeznem, hogy a kötelező olvasmányok jegyzéke, a dolog természeténél fogva, soha sem lehet teljesen lezárt és végleges. Amint a ped. irodalom újabb s megfelelőbb munkákat termel, előáll a változtatás és kicserélés szüksége. Az okvetlenül szükséges alapvető munkák sincsenek ma még mind magyar nyelvre fordítva. Herbart, Ziller, Rein, Meumann és mások ped. munkáiból ma még egy sem olvasható magyarul. Amint egy jó fordítás megjelenik, mindjárt revízió alá kell venni a kötelező olvasmányok sorozatát. Azután egy ilyen jegyzék összeállításában valamelyes szerepet kell engedni a tanár egyéniségének is.

Ezzel a kötelező olvasmányok kérdésének könnyebb részével végeztünk. Megállapítottuk a kötelező olvasmányok jegyzékét. Hátra van még a sokkal nehezebb rész : *hogyan történjék azok számonkérése?* Ezen a téren nem fejlődött még ki semmilyen egységes gyakorlat. A tanítóképzői pedagógiai oktatásnak ez egyik megoldatlan kérdése. A legtöbb tanár nem tud mit kezdeni a kötelező ped. olvasmányokkal. Az irodalmi olvasmányokkal való elbánás már sokkal megállapodottabb, kiforrtabb. Talán ezt lehetne mintának tekinteni. Amde a pedagógiai olvasmányok lényegesen

különböznek az irodalmi olvasmányoktól. Ezek többnyire érdekesek, rövidек (versek), vagy ha hosszabbak is, sok bennök az esemény-szerűség. Az ilyen természetű művekről aránylag könnyen és röviden számot lehet adni. Az *uj földesúr* tartalmát aránylag kevés mondattal el lehet intézni s a tanár aránylag hamar meggyőződhetik, hogy a tanuló a kijelölt regényt, elbeszélést elolvasta-e. De mennyivel nehezebb volna a magyar irodalom tanárának a helyzete, ha a növendéknek a maga egészében el kellene olvasnia Széchenyi *Hitelét*, Gregussnak a *Balladáról* irt munkáját, Riedl Frigyesnek. Aranyról irt életrajzát stb. Vagy mit csinálna a történelem tanára, ha történeti forrásműveket, kiváló történetirók monográfiáit és biográfiáit kellene olvasatnia? Mit tenne a biológus, ha növendékeinek Darwin, Lamarque, Haeckel stb. műveiről kellene beszámolniok. Ilyen vagy még nehezebb a kötelező olvasmányok révén a pedagógiai tanárok helyzete. A pedagógiai olvasmányok tele vannak absztrakciókkal, teóriákkal, melyek 19 éves korban nem érdekesek s melyekről nem lehet 10 perc alatt számot adni. Szeretnék egy olyan kivonatot látni, mely két-három oldalon Locke *Gondolatainak* minden fontosabb részét felölelné s amelyből minden kételyt kizáró módon meg lehetne győződni, hogy készítője a munkát tényleg elolvasta. Tovább megyek, merem állítani, hogy e munkákat magára hagyva, egyedül olvasni nem is értékes és gyümölcsöző dolog. Interpretálásra, folytonos magyarázatra van szükség, ami csak közös olvasási órák felvételével, szeminárium-szerű berendezéssel lehetséges. Érezhették ezt a tantervi utasítás készítői is, mert megengedik, hogy a pedagógiai gyakorlatokon könyvtári olvasmányokkal, forrásművek olvasása alapján megoldott felolvasásokkal vagy szabadelőadásokkal is foglalkozhatunk. Ugy látszik tehát, hogy a pedagógia tanárának szabad a pedagógiai gyakorlatok néhány óráját ped. olvasmányok számbavételére fordítania. De ezeknek a gyakorlatoknak lényegesen más céljuk van s az olvasmányokról való beszámolás akadályozza ennek a más célnak zavartalan és biztos elérését.

Sajnos, a kötelező ped. olvasmányokkal való elbánásra a tantervi utasítás csak homályos és utopisztikus felvilágosítást ad. Kijelentí, hogy az olvasmányokról a tanulók szóbeli vagy írásbeli jelentést készítenek. Az írásbeli jelentéseket a tanár órán kívül, otthon is átnézheti. De mikor történjék a tanulók esetleges szóbeli jelentése? Már előbb említettem, hogy a dolog természeténél fogva ezek a jelentések csak hosszabb terjedelműek lehetnek. Ha megelégszünk néhány mondattal, felületességre, látszatomunkára neveljük az ifjúságot. Ha meg hosszabb jelentéseket tesznek, nem tudjuk elvégezni a kitűzött módszeres egységeket. Mindennek tetejébe a tantervi utasítás a művekről nemcsak tartalmi beszámolást kíván, hanem ennél még tovább megy. Már a IV. évfolyam számára előírja, hogy időnkint vessen fel a szaktanár problémákat s azokhoz jelöljön ki megfelelő olvasmányokat, hogy e problémákat a növendék a következő órán vagy hosszabb idő múlva élöszóval kifejtse,

esetleg írásban kidolgozza. Kérdem, mi lesz a tantervben előírt anyag feldolgozásával? Az V. évfolyamon még utópisztikusabbak a tantervi utasítás kívánságai. Ott az olvasmányokkal hozzá kell szoktatni a tanulókat, hogy maguk is tudjanak anyagot gyűjteni egy korszak, egy irány, egy nagy pedagógus főbb elveinek, rendszerének és azok következményeinek s ma is érvényesülő hatásainak összeállításához. Aki már ennyire jutott, az bármely egyetemen leteheti a doktori vizsgálatot!

Amint e futólagos fejtegetésekből látszik, a pedagógiai olvasmányok kérdése a jelenlegi tanítóképzés keretében két leküzdhetetlen nehézségbe ütközik. Az egyik az, hogy a pedagógiai olvasmányok igen terjedelmesek és nehezek. Érdekessé, tehát hozzáférhetővé azokat csak az interpretáció teheti. A másik, hogy számbavételükre nincs meg a szükséges idő. Az első nehézség korántsem szűnt meg azzal, hogy a ped. írók munkáiból szemelvényeket tartalmazó ped. olvasókönyveket készítették.*) Ezek az olvasókönyvek akkor felelnek meg rendeltetésüknek, ha az egyes írók műveiből oly részleteket tartalmaznak, melyekben rendszerük, felfogásuk különössége a legjellemzőbben jut kifejezésre. Ezek a részletek azonban magát az egész író-t soha sem helyettesíthetik. Az írónak ezt a specifikus felfogását éppenséggel csak az író egész munkájának gondos áttanulmányozása teszi érthetővé és világossá. Nem lehet tehát az író helyett a ped. olvasókönyvet olvastatni. Az ily szemelvényes könyvek szerepe csak annyi, hogy a jelentéktelenebb, tehát egész terjedelemben olvasásra ki nem jelölt írók szellemi műhelyébe betekintést adjanak az íróra jellemző részletek olvasása által. Sőt én a ped. olvasókönyvet inkább a tanár kezébe valónak tartom, mint a növendékébe. A jó olvasókönyv csak szemléltető eszköz, melyből a tanár a módszeres egység kifejtése közben felolvassa azokat a részeket, sokszor csak jellemző mondatokat, melyek elméleti fejtegetéseinek konkrét alapul szolgálhatnak.

A ped. olvasmányokkal való elbánás nehézségei tehát teljes egészükben megvannak. Csak közös olvasási órákkal, szeminárium-szerű berendezkedéssel lehetne a kérdést megoldani. A jelenlegi viszonyok közt, nézetem szerint, teljesen meg lehetünk elégedve, ha növendékeink évenként minden kategóriából egy munkát olvasnak el egész terjedelmében. Ebből következik, hogy a kötelező olvasmányok fenti jegyzéke nem a mindenkire kötelező olvasmányokat jelzi, hanem csak a választhatás kereteit szabja meg. Egészen bizonyos, hogy többet ér egy munkának teljes elolvasása, mintha 8—10-ből részleteket, szemelvényeket olvasunk. A ped. olvasókönyvek ilyen célzattal nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A tanításban kitűnően felhasználhatók, de a komoly tanulásban magukat az írókat nem pótolhatják. Baconnak igaza van: óvakodjunk a kivonatoktól! Hozzátehetjük: ped. oktatásunkban az írók művei helyett a szemelvényektől!

Molnár Oszkár.

*) A mi irodalmunkban Weszely Ödön szerkesztett jeles ped. olvasókönyvet: *Pedagógiai olvasmányok*. Lampel R. könyvkiadóvállalata, Bpest, 1917. Második kiadásban *Nagy pedagógusok* címen ugyanott jelent meg 1925-ben.

Poétikai olvasmánytárgyalás.

Madách világhírű műve, *Az Ember Tragédiája* kötelező olvasmánya a harmadik osztálynak. Ez a tantervi rendelkezés. Az Utasítás pedig többek közt megköveteli, hogy a poétikai tanítás tárja fel a művek etikai értékét s növelje a fogékonyságot a művek minél teljesebb és tudatosabb élvezetére; a költői művek fejtegetése során mutasson rá a tanár a költészet nevelő erejére; világítsa meg a költészetnek az étellel, tudománnyal való szoros viszonyát.

Az Utasításnak ezeket a szempontjait dolgozom ki e cikkben Madách művével kapcsolatban.

Az Ember Tragédiája nagyobb terjedelménél fogva házi olvasmányul szolgál s ezért nem bevezető magyarázat előzi meg olvastatását, hanem a mű alábbi jellemző vonásait a mű olvasása után összefoglalóan megvilágítom.

Igy rendelkezik magánolvasmányokról az Utasítás, de azért is észszerű ez az eljárás, mert „e remekmű alapeszméje az egész műből levonható következményt, tanulságot fejezi ki“: „Ember küzdj és bízva bízzál!“ *)

Igaza van Sarudy Ottónak abban is, hogy az alapeszme ismerete nélkül nem érthetünk egy művet teljesen s az olvasmánytárgyalásra való előkészülésnek az alapeszme megállapítása az egyik célja.

E műben pedig az alapeszme — a végszó, az epilógus. Ezért a mű olvasása előzze meg a tanár magyarázatát. S e magyarázat főcélja éppen az alapeszme megértése. A centennárium alkalmából egy előkelő irodalmi folyóirat kétségbevonta e drámai költemény sötét színeinek s az optimisztikus epilógusnak összhangját. Ellenmondást lát itt, melyet a költő nem tudott kiküszöbölni. Tanítványaink lelkében is kétségek merülhetnek fel ez irányban. Megvilágítom tehát, miért következménye, tanulsága az: „Ember küzdj és bízva bízzál!“ — az egész műnek.

A növény sóváran ereszti gyökereit a mélybe, ágait a magasba. Nem éri be a hellyel, melyet betölt, míg a kő, a nem szerves test, igen. Az emberi törekvés három dimenziójú. Jogot formál saját testére, életére, teste fizikai és szellemi erőire s munkájuk termékeire. Ádám a 3-ik színben: „E tér lesz otthonom és kényszeritem nékem termeni.“ Testén-életén kívül kiki a tárgyak kisebb vagy nagyobb körére terjeszti ki hatalmát s ezeket sajátjának nevezi. Ádám a 2-ik színben: „Úrnak lenni mindenek felett.“ A 3. színben: „Amit kívívlak, méltán enyém.“ Testhez-élethez, vagyonhoz harmadikul a mások véleménye csatlakozik, tehát a becsület, a rang, a dicsőség. Mindmegannyi a hiúság és a büszkeség forrásai.

Már az első történelmi színben a phárao a dicsőségért lelkesül s a phalanster tudósát így jellemzi Lucifer: „Ah, nem csalódtam. Megmaradt tehát még benned is, ki a természetet,

*) V. ö. Sarudy Ottó: *Szerkesztéstan és Retorika* 7. 1.

embert leszűrted, mint végső salak, a nagy hiúság.“ És az ember akarása a vágyódástól az elérésig s az eléréstől új vágyódásig száguld. Minden vágyódás szükségleteket, szenvedést zár magában.

Ádám: „A kéjt, amit egy ital viz ad, szomjam hevével kell kiérdemelnem.“ Minden elérés, beteljesülés: csalódás, mert az elért cél nem enged megállapodnunk az üresség, stagnáció, kinem-elégültség érzelme nélkül. A példák fölöslegesek: ez Madách művének gondolatmenete. Szükségszerű munka vár tehát ránk az életben. A növény lassan, fáradságosan magból levéllé, szárrá növekszik, levélből virággá, virágból gyümölcssé s végzi, ahol kezdte — a magon. Az ember életének egyharmadát a táplálkozás, hivatásra való készüllet, a másik harmadát a fajfentartás, család-alapítás tölti ki s a harmadikban megfigyelheti, amint utódai ugyanazt a játékot előről kezdik. Ádám panaszolja az Úrnak: „Mint a malomnak barma holtra fárad s a körből, melyben jár, nem bír kitörni.“ De a szükségszerű munkánál rosszabb a nyugalom unalma. (Ádám: „Oh! vissza hát a földre, új csatára.“) E két véglet közt ide-oda hányatunk s bölcs az, aki a bírásnál többre becsüli a törekvést, az élvezetnél a fáradságot és munkát. Ezt mondja a 90. zsoltár 10. verse, ezt mondja Ádám: „A cél voltaképp mi is? A cél megszűnt a dicső csatának, a cél halál, az élet küzdelem, s az ember célja e küzdelem maga.“ Azaz cselekedni annyi, mint egy állapotból az akarat egy aktusa által átmenni egy másikba s ez csak azért lehetséges, mert a következő állapot szívesebben akartatik, mint az előző, tehát az átmenet, a küzdelem csökkenti a kedvetlenséget és szaporítja a kellemet. És amilyen a fa, olyan a gyümölcse. Amilyen az ember, olyanok a tettei. Motivumok idézik elő s a motivumok a véletlentől függenek s akaratunk szükségképen reagál rájuk. A benső jellemből, mely létfenntartás, önzés, s a kívülről közeledő motivumokból szükségszerűen keletkezik minden cselekvés. A jellem egoizmus. A motívum szenvedés, korlát, fék, akadály. Ez kerget állapotunk megváltoztatására; cselekvésre, mely mindig szükségszerűen, azaz e két adott okból következik be. Három elem: önzés, szenvedés, szükségszerűség az élet cselekedeteinek a megjelenési formái.

Minden akarási nembírást, szűkölködést, szenvedést feltételez. Jellemünk tettekben bontakozik ki, motivumok alapján, de e motivumok a véletlentől függenek s így egy bizonyos jellem, azaz életakarás, életigenlés meghatározott fokú hevessége békés rendezett létté alakulhat, máskor meg gonosztevő életpályává. Lucifer: „Azt hiszed talán, hogy Leonidas meghal a szorosban, ha a helyett, hogy barna levesével táplálkozik olyan köztársaságban, melynek még pénze sincs, lucullusi villában issza édes mámorát Kelet minden kéjének. Vagy talán Brutus meghal, ha a szép Porciához haza siet s a harc izgalmait kiheveri egy jó ebéd után? Ha nagy Hunyad nem méltó nép körében jó a világra, hogyha szerezsen sátonnak árnya reszket bölcséjén, mi lesz első hőseiből a keresztnek? Mi lesz Napoleon, ha büszke utját nem egy nép

vére egyenlíti ki? Elposhad tán egy büzhödt laktanyában.“
 Adám: „Ne többet! Mind, amit csak fejtegetsz, oly egyszerűnek látszik, oly valóznak!“

Igen, tér és idő a mi földi létünk korlátozottságát, az okság reménytelenségét jelenti. Tér, idő, okság lényemet s annak lehetőségét, hogy gyönyört és fájdalmat érezzem (az akarat korlátozottságát vagy korlátozatlanságát) énemre korlátozzák s arra, ami az emberhez tartozó: családomra, vagyonomra, becsületemre. Adám mondja Lucifernek a phalansterjelenetben: „Ki a családért vérét ontaná, barátjáért legfeljebb könnye van.“ S már a harmadik színben szemrehányást tesz Lucifernek: „Te nem mentél meg a sulyos bilincstől, mellyel testem por földéhez csatol. Érzem, bár nem tudom nevét, mi az, mi korlátozza büszke lelkemet. Nézd, ugranám és testem visszahull, szemem, fülem lemond szolgálatáról, ha a távolnak kémlen titkait; s ha képzetem magasb körökbe von, az éhség kényszerít, hunyászkodottan leszállni ismét a tiprott anyaghoz.“ Fájdalom és élvezet tehát Adám szerint csak annyiban lehetnek a cselekvés motivumai, amennyiben saját egyéniségünket érintik, tehát minden cselekvés önző.

De ez még nem *Az Ember Tragédiája*. Nem az, hogy már a táplálkozással és fajfentartással magát fentartó lét csak más élőlények elpusztítása árán lehetséges, mint ezt Lucifer Adámnak felhányja; nem az, hogy Kepler magasabbrendű feladatok helyett profanizálja a tudományt, hogy Évának pénzt adhasson. Bár itt a természetes és szükséges határokon túl való fokozás mutatkozik az élet szükségleteinek megszerzésében s ez a fokozás *Az Ember Tragédiájá*-nak egy másik színében dőzsölésre és fajtalanságra vezet.

Az ember tragédiájának oka a következő. Az énbén foglaltatnak a legkedvesebb Én, a kedves Te s az ellenséges Ó. Szeretteim és ellenségeim. Testünk tért, életünk időt tölt ki, de korlátolt terjedelemben, melyen túl a nem-én van. Minden jogtalanság abban áll, hogy saját javunkat az idegen, a nem-én rovására keressük. Ez a jogtalanság háromféle lehet. A test ellen (kínzás az egyiptomi színben; gyilkosság az eszkimók földjén), a test erői ellen (rabszolgaság, a jutalom éivonása, kényszerszolgalát a phalanster színben), a vagyon ellen (rablás, lopás, csalás). A becsület ellen irányuló (rágalmazás, szidalmazás, a Miltiades-szín).

Minden jogtalanság abban van, hogy saját javunkat az idegen rovására keressük. A saját javunk keresése: önzés, de mások fájdalmát keresve, rosszindulatot tanusítunk. Ha tehát cselekszünk, az a kívánságunk, hogy vagy jólétet mozdítsunk elő, vagy hogy fájdalmat okozunk az éennek vagy nem-énnek: magunknak vagy másoknak. A sors, a véletlen, a tévedés, a félreértés is okoz szenvedést. (A föld kihülése, a járványok Madách művében.) De minden akarás nembírást, szűkölködést, szenvedést feltételez s az embert, mert más esetleg kevésbé szenved, rosszindulat, irigység s a más baján való káröröm tölti el. Ez a Lucifer világa.

De nem ez a teljes tartalma Madách alkotásának. Van úgysis, hogy nem ártunk másnak, még ha saját jólétünket az ő rovására előmozdithatnók is. Ezért undorodik Ádám az eszkimótól, aki agyonveri a társait, hogy kevesebb legyen az eszkimó, több a foka. Igazságosak vagyunk. Vagy ami ennél több: áldozatot hozunk, hogy más baján segítsünk. Ez már szeretet. Danton ezt teszi az arisztokrata hölgyért. S ha így idegen jólétet előmozdítunk a sajátát csökkentve s ha rontó körülmények folytán mások jólétét mégsem mozdíthattuk elő — a marquiset is leszurja a forradalmi csöcselék — a tett mégis nemes. Ezt érzi Ádám s ez az első ellenszegülése Luciferrel szemben. „Akkor mégis lelkesített, emelt s így nagy és szent eszme volt.“

De ha nem mondunk le a jutalom élvezetéről tettünkért, a tett nem nemes. Ádám a felébredése után nem bir lemondani a jutalomról. „Van-e jutalma a nemes kebelnek, melyet kigunyol vérhullásáért a kislelkű tömeg?“ Igazságossága tehát önzésből fakad. Igazságos az is, aki más ellen jogtalanságot el nem követ, aki nem tör be más akarat sphaerájába, s kinek-kinek minden tekintetben meghagyja a magáét, de önzésből teszi (büntetéstől való félelemből, szokásból, hiúságból). Részvétből kell igazságosnak lenni, nehogy fájdalmat okozunk, s ne kövessünk el akkor sem jogtalanságot, ha akit érne, nem szenved általa, nem érzi meg vagy nem tudja meg a veszteséget.

A szeretet is háromféle e drámában. 1.) A szerelem: mintha saját testünket szeretnők! Ádám mondja a paradicsomban Évának: „Mi volnék én, ha mint visszhang s virágban benned szebb létre nem feselne létem, melyben saját magam szerethetem?“ 2.) A baráti, mely áldozatot hoz és nyer és önző szükségleteken alapszik, közlés, szórakozás, vigasz, tanács szükségletein. (Londoni szín.) 3.) A hitvesi, szülői, baráti szeretetben azonban van részvéten alapuló felebaráti szeretet is, mely utóbbi olyan, mint a tűz. Kicsiben alkotó része a dolgoknak. Mint egész elpusztítja a Lucifer világát. A szeretet jólétet a maga kárán, árán mozdít elő, míg az igazságosság csak épen nem keresi a maga jólétét más költségén. Aki szeret, keresztültöri a természet korlátait, korlátjait saját énjének, hogy másokkal úgy bánjon, mint saját magával. S az önzetlen tettek naponta szemünk előtt történnek s úgy hajlanak be a lét sötétségébe, mint egy jobb, egy más világ fénycsillámai.

Mások java a magunké árán vagy saját fájdalmunk tudatosan és szándékosan: szivjóság, erkölcsösség, erény, szentség; az egész önzésre alapított fizikai világrenddel ellenmondásban, mert lemondás, rezignáció, önmegtagadás van benne, érdekeink megtagadása. A szenvedés, a saját és az idegen, azaz a megismert az oka az akarat elfordulásának az élet javaitól. „Ha lemondani tudtam, szegyen nélkül elhagyhatom helyem“ kiált fel Tankred-Ádám. „Magasztosabb kegyelettel megövni a romot, mint üdvözölni a felkelt hatalmat“ mondja a marquise.

Az önzetlen tett, a jóság a fizikai világot mintegy kiemeli

sarkaiból. Ádám: „Ne szánjatok, miénk ez örülés, mi józanságotokat nem irigyeljük, hisz mi a világon nagy és nemes volt, mind ily örülés, melynek higgadt gond korlátot nem ir. Szellembeszéd az, mely nemesb körökből felénk rebeg, mint édes zöngemény, tanúja, hogy lelkünk vele rokon s megvetjük e földnek hitvány porát, keresve útát a magasb körökbe.“ Aggastyán: „Mit hallgatjuk tovább. Kórházba őket!“ Lucifer sem érti az önzetlen, tisztá lelkiismeretben rejlő erőt, mikor Miltiades-Ádám a vérpadon így szól: „Megnyugvás szállt szivembe.“

S amilyen titok, titokzatos a tömeg előtt az erkölcsös tett, oly homályos a fogalmazása is. Az Ember Tragédiája egy helyén. Péter apostolnak Ádám ugyanis ezt mondja: „Ah, érzem, érzem, mást is kér a lélek, mint dagadó párnákon renyhe kéjek. A szív vérenek lassú elfolyása olyan kék, melynek vajh mi lenne mása?“

Ezt a helyet még nem kommentálták. Ugyanigy fejezte ki ezt a gyönyörérzést Heine *Deutschland ein Wintermärchen*-ciklusban. Mikor az emigrációból képzeletben hazai földre lép és először hall újra német szót: úgy érezte, mintha szive lassan, nagyon kellemesen elvérezne. A hazaszeretet is lemondást, vezeklést, önsanyargatást jelent, szemben a dözsöléssel s mégis boldogító. Mert az erény útja nem a szenvedés útja. Ha erényesek vagyunk, az idegen, megismert szenvedés hatott meg, részvét tölt el, mely minden erény forrása. Ha szenvedünk, *saját*, érzett szenvedésünk a a forrás, önzésünk, mely elé akadályok tornyosultak.

„Biztosítva áll nagyság, erény“, — mondja az utolsó színben az Úr Ádámnak s az angyalok kara: „Szabadon választhatni bűn és erény közt!“ Azaz szenvedés és erény közt! A tömeg hálátlan lesz, ne azt tekintse, hanem önbecsét, aki nagyot tesz, azaz önzetlenül cselekszik. „Szégyenelve tenni máskép.“

Való igaz. Hiszen mi is pirulva ismerjük el sokszor az önzetlenséget másban, melyre mi nem voltunk képesek. Azért nem, mert ez isteni vonás, az angyalok ajkára adja Madách; nem e világról való, mely sokszor luciferi, bűnös. De nem ökvetlenül fogadott szegénységet jelent az önzetlenség. Az aszkézis szónak nemcsak az az értelme, hogy ne élvezzünk, míg más szűkölködik. Az Úr nem így szól, hanem ckkép: „Végetlen a tér, mely munkára hív. Tettdús életed zajában.“ Aki tehát önmegtagadó munkában feláldozza magát családjáért, vagy aki hivatását odaadással teljesíti saját jólétére való tekintet nélkül, kötelességtudó saját személyiségének feláldozásáig: az érzi a kéjt, mely szívvérenek lassú elfolyása s melynek vajjon mi lehetne mása.

A tanító aszkézise az ismeretgyűjtés és ismeretközlés. A költőé? Péterfi: „Virágokert a költő szive, de másnak termi a virágokat.“ Ady: „Oh életem, be eldaloltalak!“ Ne tevékenységünkön változtassunk, hanem az érületen, melyből ered. Tartsunk ki bátran az élet küzdelmében, küzdjünk, ne semmittevő quietismushoz menekdjünk! Azért vár ránk a lét munkája, hogy

megtisztuljunk az önzéstől. Hogy megtanuljuk, hogy nem önmagunkkal szemben vannak kötelességeink, hiszen a kötelesség szerződés, szerződés önmagunkkal, az könnyen felbontható. Ádám öngyilkos akar lenni, de mikor kötelesség előtt áll, gyermekével szemben, mikor a szerződést önmaga nem tépheti szét, állja a harcot, bár attól fél, hogy munkájából hiányozni fog a kedv, hogy öröm nélkül él majd tovább. Madách is így érezte egykor, nagy csalódás után, hogy az életnek még követelései vannak vele szemben, hogy kötelessége a terheket magára venni, tovább viselni, nem nézve azt, mily nehezek. De Ádám az életküzdelemben, vagy mint a költő mondja, az érdekek mocskában komoly erkölcsi parancsot hall, melyről csak gyanítja, hogy teljesítheti. „Légy erényes, azaz légy jó, a jóért magáért, mert szégyen másnak lenni!“ Ez a feladata a földön, ezt éneklük neki az angyalok. És még ezt: Az ember szabad. Felemelkedhetik vagy lesüllyedhet. Életkörülményeit külsőleg nem változtathatja, korát tetszése szerint nem alakíthatja át, de minden korban teheti azt, ami minden korban jó marad: lelkesülhet önzetlen célokért, áldozatokat hozhat és munkálkodhatik. A boldogítás több a boldogságnál, mert ez az életben kényszeríti küzdelemre, de amaz halálában is megugtatja.

Ádám még a fizikai világban van elfoglalva, melynek zaja tulharsogja a sphaerák zenéjét.

„Gyanítom és fogom követni, csak az a vég, csak azt tudnám feledni.“ Éva ellenben „Értlem a dalt, hála Istenemnek.“ Miért érti Éva? Nem, mert nem álmodta a történeti jeleneteket, mint a kommentárok magyarázzák, hiszen éppen csak nem emlékszik rájuk, amint felébredéskor mi sem *emlékszünk* mindig álmainkra.

Éva is a fizikai világban él, de ez a fizikai világ, a természet, egyetlen lemondást ismer: az anyai szeretetet. Ezért érti Éva az angyalok dalát. Anyának érzi magát s megérzi, hogy áldozni, lemondani nem oly kegyetlen sors. Küzdeni, bizva-bizni ki tudna szebben, mint anya gyermekéért!

Madách szenvedő szive ideális világnézetét örököltette meg művében. A pesszimizmusét, nem a materializmusét, mely utóbbi az önzést propagálja. A szép kultuszában is a pesszimizmus, Schopenhauer filozófiája ihlete. Lucifer az ötödik színben a templom felé fordulva kifakad:

„Csak e mindig megifjuló, örökké szépnek látása ne zavarna folyvást. Ugy fázom idegenszerű körében, mely a meztelent is szemérmessé, a bünt nemessé és a végzetet magasztossá teszi rózsáival s az egyszerűség csókos ajkival. — Miért késik oly soká az én világom, a torzalak, a kétes rémület?“ A küzdő, bizva-bizó emberen, emberiségen áll, hogy Lucifer sóvárgott világa soha meg ne valósuljon.

Dr. Harnos Sándor.

EGYESÜLETI ÉLET.

Jegyzőkönyv

a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének 1926. év márc. hó 20-án d. u. 5 órakor a budapesti II. ker. m. kir. áll. tanítónőképző-intézetben tartott rendes havi gyűléséről.

Je'en voltak: Wagner János elnök, dr. Lajos Mária főtitkár, Molnár Oszkár szerkesztő, Pócza József pénztáros és a következő rendes tagok: Dúzs Mária, Gömöri Sándor, dr. Novy Ferenc, Párvy Endre, Szontagh Katalin, Girtler Mária, Sebestyén Erzsébet, dr. Harmos Sándor, Répay Dániel, Kiss József, Drozdy Gyula, Maurer Mihály, Schön István, Braun Angéla, Strauchné Entz Jolán, Ibererné Popovics Olga, Fehér Aranka, Pfeiffer Ilona, Bagó Mária.

I. Elnökségi előterjesztések: 1. Az elnökség 64. sz. a. kelt felterjesztésében kérelmezte, hogy a *nevelők helyzete* az ingyenes ellátás megadásával javíttassék. A minisztérium e kérelmünket, hivatkozással a 7000/1925. M. E. sz. rendelet IV. fejezet 25. pontjában foglalt határozmányra, mely szerint az áll. tisztviselők és egyéb alkalmazottak ingyenes étellemezésben nem részesülhetnek, hanem az étellemezésnek önköltségi árát megtéríteni kötelesek, elutasította.

2. Ö. vendetes elintézést nyert *folyóiratunk segélyezése* ügyében beadott kérvényünk. A nagym. vall. és közoktatásügyi Miniszter Ur 10 millió koronát engedélyezett lapsedély címen, ami által lapunkat a jövőben havonta leszünk képesek megjelentetni.

3. Legutolsó gyűlésünk óta a következők kérik *egyesületünk rendes tagjai sorába való felvételüket:* Straub Ferenc, Rozsonday Károly, Bagó Mária, dr. Zsindely Katalin, Fehér Aranka, Káldy Ilona, dr. Richtmann M., dr. Cseh A., Rados Gy., Balázs D., Schwartz K. — Választmány mind a 11 jelentkezőt az Egyesület rendes tagjai sorába felveszi.

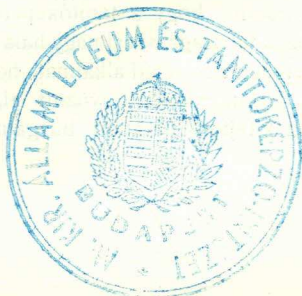
4. Elnök örömmel üdvözlí Mesterházy Jenő tagtársunkat a torna szakfelügyelőjévé történt kinevezése alkalmából.

5. Végül felvilágosításul közli elnök, hogy bármennyire is fájjalja Stepankó Albert tanítóképző-intézeti tanár elhunytát, temetésén az Egyesület nem képviselte magát, mert az elhunyt nem volt az egyesület tagja.

II. Napirend. A) *A közgyűlés helyének, idejének és tárgysorozatának megállapítása.* Elnök a tárgyalás egyszerűsítése végett előterjeszti a tisztikarnak követ. e. o. indítványát: A közgyűlés helyéül centrális fekvésű intézet választassék, tehát vagy az óvónőképző-intézet, vagy a VIII. ker. áll. tanítónőképző-intézet. Idejéül a pünkösdi ünnepek felelnének meg leginkább, nem zavarná meg a tanítás munkáját, pünkösdi hétfőjén pedig délig nyitva vannak az üzletek s így a vidékről érkezetteknek alkalma nyílna beszerzéseik elintézésére. Az ügyrend a következő lenne:

Előértekezlet május 22-én (szombat) d. u. 5 órakor. Utána társasvacsora. Közgyűlés máj. 23-án (pünkösdi vasárnapja) d. e. 9 órakor a következő tárgysorozattal:

1. Elnöki megnyitó.
2. Főtitkári jelentés.
3. Pénztári jelentés.
4. Anyagi ügyeink:

a) a tanítóképző-intézeti tanárok ügye. Előadó: dr. Novy Ferenc;

b) a gyakorló-iskolai tanítók ügye. Előadó: Maurer Mihály.

5. Indítványok. (Előzetes írásbeli bejelentés alapján.)

6. Tisztujtás.

Utána társasbéd. Vidékiek elszállásolásáról előzetes bejelentés alapján gondoskodunk. Hozzászólottak: Párvy Endre és Kiss József. Párvy Endre igazgató meleg vendégszeretettel ajánlja fel a VIII. ker. tanítónőképző új otthonát (VIII. ker. Baross-u. 13. sz.) a közgyűlés céljaira. Kiss József a tárgysorozat kibővítését indítványozza, hogy az egyetemes tanügyi kongresszussal is foglalkozzék. Elnök köszönettel fogadja Párvy Endre ajánlatát; Kiss József indítványára megjegyzi, hogy nem akar az új tisztikar munkájának elibe vágni, azért nem vette fel e tárgyat.

Határozat: A közgyűlés helye: Bpest VIII. ker. áll. tanítónőképző. A közgyűlés ideje: 1926. év máj. 22. (szombat) d. u. 5 órakor előértekezlet, utána: társas-vacsora. 1926 máj. 23-án d. e. 9 órakor közgyűlés az előbb jelzett tárgysorozattal.

B) *Feljegyzések a tanítóképzők életéből.* Előadó: Mészáros Jenő.

Négyféle tárgyra vonatkozók e feljegyzések:

1. A tanítóképzők háborus veszteségei emberanyagban és intézetben.
2. A tanítóképzés Hármaskönyve (Tripartituma): az 1911. évi Tanterv és Utasítás, 1914. évi Képesítővizsgálati Szabályzat, 1914. évi Rendtartási Szabályzat. Valamennyi dr. Neményi Imre elévülhetetlen érdeme. 3. A tanítók egyetemi képzésének kérdése. 4. A státuszrendezés. (Lásd egész terjedelmében lapunk jelen számában.)

A figyelmet mindvégig lekötő érdekes előadás a következő felszólalásokat váltotta ki:

dr. Novy Ferenc hálásan köszöni a hadviseltekről szóló megemlékezést, ily meleghangú elismerés még nem jutott nekik osztályrészül. Répay Dániel a tanítók egyetemi képzésének kérdését illetőleg kifejti, hogy a tanítóképzés tökéletesítése csak a tanítóság többségének véleménye alapján történhet. Indítványozza a tanító-egyesületekkel való szorosabb együttműködést. Egyesületünk képviseltesse magát a tanítógyűléseken, velük egyetértve dolgozzunk, támogassuk törekvéseiket. Gömöri Sándor indítványa: örökítsék meg a tanítóképzés történetében úgy a kitüntetett, mint az elesett tanárok és növendékek emléke. A tanítóképzés kérdését illetőleg szintén szorosabb együttműködést kíván a tanító-egyesületekkel, mert nem lehetetlenség az, amit kívánnak, csak távoli; be kell ezt velük láttatni és közelebbi célban megegyezést keresni. Mesterházy Jenő véleménye szerint a megegyezés előreláthatólag nem fog sikerülni, egyesületünket meg sem hívják gyűléseikre, mert tudják, hogy törekvéseikben, amelyek anyagi érdekre, nem pedig a képzés intenzitására alapítottak, megalapozott ellenvéleményre akadnának.

Elnök köszönetet mond előadónak, hogy a tanítóképzők háborus statisztikáját összeállította. 10% emberanyag-veszteségünk mindenkor fennen fogja hirdetni, hogy a tanítóképzők nemcsak szóra, de tette is nevelnek. — A tképzés felvirágzásáért nagy hálával tartozik a tanítóképzés dr. Neményi Imrének, keressük is majd alkalmat, hogy neki azt méltóképpen kifejezhessük, mert sajnos, olyan időben távozott el, amikor nem volt alkalom a tanítóképzés ügyében kifejtett páratlan buzgalméért és munkásságáért megfelelő módon

köszönetet nyilvánítani. — A tanítóképzés kérdését oly nehéz és nagyfontosságú kérdésnek tartja, hogy az egyetemes tanügyi kongresszus elé kell vinni. A tanítóegyesületek gyűlésein Egyesületünk mindaddig nem képviselteti magát, amíg meghívót nem kapunk. Az egyesületek egyesülése a differenciáltság, eltérő célok és érdekek folytán nincs meg és valószínűleg nem is lesz meg.

A gyűlés 7^{1/2} óraker véget ért.

Dr. Lajos Mária.

I R A T T Á R.

A Tanítóképző - Intézeti Tanárok Országos Egyesületének tisztújítási ügyrendje.

1. A közgyűlési előértekezlet az elnök javaslatára tetszésszerű lészámu, de legfeljebb husztagu jelölő-bizottságot küld ki, mely nyomban tanácskozássra ül össze.

2. A bizottságok mindegyikére betűrendes hármast jelölés ejtendő meg s erről csupán a jelölés eredményét tartalmazó rövid jegyzőkönyv veendő fel, melyet a jelölő bizottság elnöke, jegyzője és két hitelesítő tagja ír alá.

3. A jelöltek listáját a jelölő-bizottság jóváhagyás végett az előértekezleten bemutatja s ennek megtörténte után nyomban a kellő példányszámban sokszorosítja és a tagok között szétosztja.

4. A tisztújítást a közgyűlés korelnöke vezeti.

5. A korelnök hatos szavazatszedő-bizottságot küld ki: egy elnököt, két jegyzőt és mind a három elnökjelölt részéről általuk, vagy megbízottjuk által ajánlott egy-egy bizalmi férfit.

6. Az összehajtott szavazó-lapot a szavazatszedő-bizottság elnöke veszi át; mindkét jegyző külön-külön iven jegyzi a szavazó tag nevét, kinek jogosultságát az elnök kétes esetben hiteles taglista alapján állapítja meg.

7. A szavazás megszűnte után a bizottság mindenek előtt megállapítja, hogy a beadott szavazó-lapok száma megegyezik-e a szavazók számával.

8. A szavazatok megoszlásának megállapítása úgy történik, hogy a bizottsági elnök minden egyes szavazó-lapot felolvas, a jegyzők egy-egy rovatos iven a felolvasott név alá mindketten egyidejűleg egy-egy vonással jegyzik a leadott szavazatokat, a bizalmi férfiak pedig tévedések kikerülése végett figyelemmel kísérik az egész választási eljárást.

9. A jelölő listán nem szereplő névre leadott szavazat érvénytelen. A jelölő-listán szereplő többi névre leadott szavazat ellenben érvényes, tehát a szavazó-lap csak akkor mellőzhető teljesen, ha minden név eltérő. Nem semmisíthető meg a szavazó-lap azon a címen sem, hogy egy vagy több tisztségre nem szavazott a választó.

10. A választás eredményét a szavazatszedő-bizottság együttesen állapítja meg a jegyzők által vezetett s a szavazatok megoszlását feltüntető rovatos iven alapján. Amennyiben a két iv adatai nem egyeznének, a tévedés a szavazó-lapok újabb átvizsgálása alapján igazítandó helyre.

11. Az egyesületi elnök általános, a tisztikar többi tagjai és a választmányi tagok viszonylagos szótöbbséggel választatnak.

12. A szavazás megszünte után, vagyis a szavazatok megoszlásának és a választás eredményének megállapítása idejében a szavazatszedő-bizottságon kívül senki sem lehet jelen a szavazásra kijelölt helyiségben.

13. A szavazás számarányáról a bizottság összes tagjai által aláírt jegyzék készítendő, melyet a bizottság elnöke a többi irattal együtt a közgyűlés korelnökének ad át. A szavazatszedő-bizottság tagjait titoktartás kötelezi.

14. A választás eredményét az előző pontban említett jegyzék alapján a közgyűlésen a korelnök hirdeti ki s ennek megtörténte után a gyűlés további vezetését az ujonnan megválasztott elnöknek adja át.

15. A jelölésre és szavazásra vonatkozó iratokat (a megsemmisíthető szavazólapok kivételével) a korelnöktől átveszi az ujonnan megválasztott főtitkár, aki azokat az egyesület irattárában helyezi el és a legközelebbi közgyűlésig őrzi.

16. A választmány tagjainak megválasztásánál nincs hármás jelölés. A jelölő-bizottság annyi tagot jelöl, ahány hely a választmányban betöltendő. A szavazónak joga van a nevek bármelyikét törölni és mással pótolni. A számeleget beírt név azonban a szavazatok számbavételénél érvénytelen.

Körrendelet a tanítóképző tanárság nyári üdülése ügyében.

20.516/1926. szám. Valamennyi állami tanító-, tanítónő- és óvónőképző-intézet tekintetes Igazgatóságának. A folyó évben is lehetővé kívánom tenni, hogy az iskolaév nehéz munkája után gyógykezelésre vagy levegőváltásra utalt tanító(nő)képző-intézeti tanárok, esetleg legközelebbi családtagjaikkal együtt, az iskolai szünetnek legalább egy részét foglalkozásuk területén kívül eső helyen üdülésre használhassák fel s méltányolva a tanító-(nő)- és óvónőképző-intézeti tanári személyzet anyagi helyzetét, ezuttal is megengedem, hogy az említett tanárok s azon családtagjaik, kik velük egy háztartásban élnek, folyó évi június hó 15. napjától kezdődően bezárólag augusztus hó 15.-ig a *budapesti I. kerületi*, a *bajai*, a *kiskunfélegyházi* és a *sárospataki* állami tanítóképző-intézetekben, továbbá a *budapesti II. ker.* és a *győri* állami tanítónőképző-intézetekben a rendelkezésre álló helyiségek mértékéhez képest elszállásolást nyerhessenek. Az üdülés céljából való eme elhelyezés iránt a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz intézett s a gyógykezelésre vagy levegőváltásra utaltságot igazoló orvosi bizonyítvánnyal felszerelt s az illetékes igazgatóság által láttamozott kérvények folyó évi május hó 1-ig azon tanító-, tanítónőképző-intézet igazgatóságánál nyújtandók be, amely tanintézetben az illető tanár elhelyezkedni kíván. Az elhelyezésre kijelölt intézetek igazgatóságai a beérkezett kérvényeket a határidő letelte után véleményes jelentés kíséretében azonnal felterjesztik s jelentést tesznek arról, hogy az e célra átengedhető helyiségekhez képest hányan lennének felvehetőek s egyuttal megállapítják azt a házirendet, melyhez a felvetteknek ragaszkodniok kell, mert a kérelmezők elhelyezése azon feltételhez lesz kötve, hogy az intézet igazgatósága által megállapítandó házirendet magukra s hozzátartozóikra nézve egész teljességében kötelezőnek ismerik el. — Már itt megjegyzem,

hogy az intézet térítmény nélkül csakis szállást és butorzatot adhat; a világitás önköltségi áron megtérítendő. Élelmezésről és takarításról, ágyneműről az illetők maguk gondoskodnak és pedig az élelmezésről az intézeten kívül akként, hogy ezt illetőleg az intézetnek sem könyhája, sem felszerelése, semmiféle helyisége s személyzete nem vehető igénybe. — Felhivom az összes állami tanító-, tanítónő- és óvónőképző-intézetek igazgatóit, hogy erről a vezetésük alatt álló intézet tanárait sürgősen értesítsék, az elhelyezésre kijelölt intézetek igazgatóit pedig ezenkívül felkérem, hogy az ügyet kartársi szeretettel magukévá téve működjenek közre abban, hogy ez a kísérlet a jövőben is megvalósítható intézménnyé fejlődhessék s szolgáljon javára a tanítóképző tanárságnak s általa a tanítóképzésnek. Budapest, 1926. évi március hó 10. én. A miniszter helyett: Schwöder Ervin s. k. h. államtitkár.

IRODALOM.

Sarudy Ottó: Magyar Stilisztika a tanító- és tanítónőképző-intézetek I. osztálya számára. Bpest, az Athenaeum irod. és nyomdai r. t. kiadása 1925. 167 l.

Sarudy Ottó: Szerkesztéstan és Retorika a tanító- és tanítónőképző-intézetek számára. Bpest, 1925. Ugyanott. 233 l.

A szerző ezen új tankönyvei ennek az iskolaévnak kezdetén jelentek meg. Használják máris mindenfelé, mert cégjelzésük a tanítóképzői tanárok felfogásában azonos a jószág jegyével. Nagy szükség volt rájuk, mert bennük az új tanterv anyagát megfelelő csoportosításban adja. Legalább az alsó két osztályban nem kell a tanárnak, tanítványnak könyvtömbökkel dolgoznia.

E két könyvében megtaláljuk ismert jelességeit: a szöveganyagon felépülő magvas, szabatos elméleti tételeit, a találó összehasonlíásokat és az áttekintő összefoglalásokat. Anyagrendezése ezekben helyesebb, mint a régi könyvekben, amelyekben szöveganyag és elméleti anyag váltakozott. Új könyvekben világosabb az áttekintés: 1. elméleti anyag, 2. szöveganyag, 3. írók csoportosítása, 4. írásbeli tételek.

Új jelességei: *Stilisztikájában* a negatívumok részletesebb kidolgozása (magyartalanságok, bonyodalmas mondat szerkezet stb.); *Retorikájában* a prózai műfajok mellett összehasonlításul egy-egy szépprózai műfaj (leírás, elbeszélés); mindkét könyvében pedig a tanítóképzés szakszerű szükségletének kielégítése.

Fontos lépés ez a tanítóképzésnek a középiskolai oktatás alól való függetlenítése felé. Nemcsak újszerű írásbeli tételeket sorol fel a képzelet fejlesztésére, hanem a valóságok meglátására és hű kifejezésére is utmutató témaköröket jelöl meg. Mindmennyi szükséglet a tanító számára. Utmutatás^t talál a növendék a tanítói stílusra, a szerkesztésre. Különösen értékes a leírás fejezetének kimerítő gyakorlati feldolgozása. Kivánatos volna, ha ugyanezt lehetné mondani a tanításnak, mint értekezésnek feldolgozásáról is, mert itt érintkezik a nyelvi formaképzés gyakorlatilag a pedagógiával. Ugyanez a kívánalom éri a bírálatról szóló részt, melynek szerkezeti felépítése szintén mindennapi gyakorlati szükséglet a tanítóképzés terén.

Nagyon értékes rész a palaeographia körében elhelyezett írástörténet-

Viszont joggal bekívánkozik a szónoki beszéd előadásához a tanító élő beszédének párhuzamba állítása, csakugy, miként bekerült a stilsztikába a tanító stílusa is.

A tanító szükségletei közé tartozik az alkalmi beszéd kidolgozása és elmondása is. Beöthy Zsolt klasszikus iskolai beszéde nem került a szerző éles bonckése alá, pedig nagyot lendített volna vele a tanár munkáján.

A szakszerűséget szolgálja az a kis utmutatás is, amely a tanító feladatául tűz ki a történetírás anyaggyűjtő munkáját. (A *Fóti dalhoz* fűzött 2-ik számú jegyzet elmaradhatott volna, mert a másfelfogású tanárt nehéz helyzetbe hozza.)

A Sarudy-féle könyvek minden újabb kiadása mindjobban mélyíti a tanítói szakképzést; utat tör a magyar tanítóképzés szükségletének: a gyakorlaton edződött, világosfejű és magyaros megnyilatkozású tanító nevelésének.

Dr. Novy Ferenc.

*

Dr. Greguss Pál: A természet egysége. Budapest. A szerző kiadása. 1925.

A biológia legnehezebb s legizgatóbb problémája az élet eredetének a kifürkészése. Ez eddig még senkinek sem sikerült, azonban fáradságot nem ismerő, önzetlen kutatók sok megfigyelése mégis bepillantást nyújtott az élet misztikumába. Számtalan kísérlettel igazolták, hogy az élők világában is csak azok a törvények érvényesek, melyek az élettelen anyagon uralkodnak. Az ásványok, a növények, az állatok végeredményben az anyagnak és az energiának állandó változásai.

A könyv szerzője — ki a biológiának egyik rajongója — e nehéz témát dolgozta fel röviden, tömören és érthetően. Foglalkozik az energia körforgásával, a különböző energiafajok egymásba való átalakulásával; majd a hidrogén, oxigén, szén, nitrogén, foszfor, kén s végül az élet körforgásával. Igen szépen kimutatja, hogy minden mozgást, minden jelenséget akár közvetve, akár közvetlenül a Nap energiájára lehet visszavezetni. „Minden energiának ősforrása a Nap. A napfény változtatja át az ásványt növényé és állattá, ez teszi „élővé“ az anyagot, ez éltet, ezáltal gondolkozunk, ez formálja virágossá a Föld arculatát, ez az oka az örök változatosságnak, ez minden szépnek kutfeje, ez tesz mindent örök széppé, ez hozza létre a virágot, ez az örök jóság, melynek kegyéből élünk, ez az élet létezésének első feltétele.“

Igen értékes s rendkívül élvezhető munka, melynek megértését a szöveg közé illesztett 20 érdekes magyarázó rajz is elősegíti.

Jaloveczky Péter.

*

Faludi Iván: Mi a színház. Jevrejnov Nikolaj orosz rendező módszere alapján gyermekek számára. 1926. Ludwig Voggenreiter Verlag, Berlin. 61 l. A „Studium“ könyvesbolt bizománya, Bpest. Ára 1 P.

E könyvecske szerzője *Bánk-bán* előadásának keretei közt helyezi el a színházról való mondanivalóját. Ez kétségtelenül nem rossz ötlet. Kezdi a jegyváltáson, leírja a nézőteret, röviden vázolja a színház történetét, ismerteti a szindarab tagolását, majd felvonásközben elmondja a szindarab fajtáit, elviszi kis hallgatóit a kulisszák mögé, ahol megcsodálhatják a színpad technikai berendezését; beviszi az öltözőkbe, ahol megtudhatják, hogy alakult át

Földváry ur Tiborccá, „pedig pár perccel előbb még elegáns utcai ruhában járt, sima s fiatalos volt az arca és trabucos-szivart szitt“. A tárgy maga nagyon érdekes, de gyermekek számára megírni mégis igen nehéz. Ennek a szerző sem találta el mindenütt a módját. Egyik hibája, hogy untató aprólékosággal ír le olyan dolgokat, amik igen természetesek s amiket egyszerű színházlátogatás alapján meglát és megismer minden gyermek. Hogy a nézőtér minden részén közönség helyezkedik el, hogy a felvonások közt rendszeren szünetet tartanak stb. olyan dolgok, amiket a gyermek tapasztalás útján ismer meg. Az ügyes kalauznak csak belekapcsolódnia szabad ezekben a tapasztalatokba s azokhoz kell fűznie érdekes mondanivalóit. — Másik hibája, hogy kisebb-nagyobb kitérésokat tesz. Itt-ott belefog a Bánk-bán elemzésébe, hosszabb kitérésben ismerteti a szindarabok fajtáit, ami által egészen tankönyvszerűvé válik. A tárgytól való eltérések csökkentik a gyermekek érdeklődését. Észreveszik, hogy iskolaszerűen tanítani akarjuk őket.

A könyvecske írójában különben sok ötletesség van. Számos helyen párbeszédet beiktatásával közvetlenséget visz bele munkájába. Stílusa világos és egyszerű. Szép, tiszta magyar nyelvbe öltözteti tartalmát. Egyet-mást a nagyok is tanulhatnak tőle.

M.

*

Horváth A. János és Thirring Gusztáv: Szeged és környékének részletes kalauza. Bpest, 1925. A „Turistaság és Alpinizmus“ Lap-, Könyv- és térképkiadó r-t. kiadása 44 l.

A *Részletes Helyi Kalauzok* c. sorozatnak ötödik füzeteképp jelent meg Szeged kalauza. Budapesten kívül eddig Pannónhalmáról, Sopronról és Eger-ről jelent meg hasonló ismertetés. Nem kell magyarázni, hogy városaink ilyen ismertetése mennyire szükséges. Hasznát veszi nemcsak az ismereteit gyarapítani akaró diák, cserkész, de a csak átutazó is, akinek csak néhány órányi ideje van a város megtekintésére. Berendezése ügyes anyaga könnyen áttekinthető s tartalmazza mindazt, amit az utikalauzok tartalmazni szoktak. A szöveget 13 kép teszi élvezhetőbbé. A képanyagot még nagyon gyarapítani lehetne, főképen nem ideálistált képekre, de jó fotográfiákra volna szükség. A címlap két térkép-mellékletet is említ, mely a hozzánk küldött példányból, bizonyára csak tévedésből, hiányzik. E kalauz szövegrészét Horváth A. János kartársunk írta gondossággal és hozzáértéssel.

H I R E K.

Kérelem. Miután lapunk most már rendszeresebben fog megjelenni, kérjük az összes tanítóképzők igazgatóit és tanártestületeit, hogy intézetükben történt minden fontosabb eseményről lapunkat értesíteni sziveskedjenek. Ezek az értesítések közlönyünk hírvonatát változatossá és érdekessé fogják tenni.

Segély. A közokt. miniszter ur a *Magyar Tanítóképző* költségeinek részben való fedezésére egyesületünk elnökségéhez intézett rendeletével 10 millió korona segélyt utalványozott. E lényeges segítség kiutalásában főrése van *Dulovits Árpád* minisztr. tanácsos ur ömértóságának, ki törekvéseinket mindenkor jóindulattal és megértéssel felkarolta.

Megbízás. A közokt. miniszter dr. *Bohn* Ferenc központi szolgálat-tételre berendelt testnevelési rendes tanárt és *Mesterházy* Jenő bpesti I. ker. áll. tanítóképző-int. tanárt az áll. tanító- és tanítónőkép-ző-intézetek testnevelési oktatásának szakfelügyeleti teendőivel megbízta. Az új szakfelügyelők, kik közül az első középisk. tanár, teendője lesz, hogy a közokt. miniszter által időről-időre kijelölt intézeteket a testnevelés szempontjából meglátogassák és megfigyeljék.

Megbízás, tanári alkalmazás. A közoktatásügyi miniszter özv. dr. *Gerencsérné Szánthó* Jolán tanítónőkép-zői tanárt a bpesti áll. óvónőkép-ző-intézetben óradíjas helyettes tanáru alkalmazta; dr. *Zsindely* Katalin áll. polg. isk. tanár, okl. tanítóképzői és középiskolai tanárt, győri áll. tanítóképző-int. nevelőnőt a történelem-földrajz ellátására a bpesti VIII. ker. áll. tanítónőkép-ző-intézethez osztotta be; *Káldy* Ilona okl. zenetanárt az 1925/26. tanévre óradíjas helyettes tanáru alkalmazta a VIII. ker. áll. tanítónőkép-ző-intézetnél alkalmazta, végül *Fehér* Aranka tanítóképző-int. okl. tanárt a budapesti VIII. ker. áll. tanítónőkép-zőben nevelőnői teendők ellátásával óradíjas minőségben megbízta.

Kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Drozdy* Gyulát, a budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézet gyakorló-iskolai tanítóját, az *Országos Közoktatásügyi Tanács* tagjává nevezte ki.

Tanulmányut Észak-Európába. A Patria Klub *Ispánovits* Sándor fővárosi polg. isk. igazgató vezetésével július elejétől augusztus 1-ig tartó társas-kirándulást rendez Észak-Európába. A kirándulás Lengyel-, Lett-, Finn- és Németországban visz keresztül a következő utiránnyal: Budapest—Krakkó—Varsó—Riga—Dorpart—Reval—Helsingfors (körutazás Finnországban: Imatra-vizesés, Savonlinna fürdő, Saima tórendszer stb.) — Stettin—Berlin—Budapest. A részvételi díj 6 $\frac{1}{2}$ millió kor., mely összeg a várható kedvezményekkel csökkenni fog. Jelentkezni lehet: Patria Klub, Rákóczi-ut 15. vagy Ispánovits S. VIII. Homok-u. 9. sz. a.

Személyi hírek. *Barabás* Endre tanítóképző-int. c. főigazgató a Magyar-Székesely Egyesület március 11-iki vitáülésén *A román kisebbségi kulturpolitika és a törvényhozás* címen előadást tartott. — Dr. *Greguss* Pál áll. tanítóképző-int. tanár a Természettudományi Társulat március 11-iki rendes havi ülésén aogyoró szaporodás-szerveiről szóló tanulmányát mutatta be.

Filmoktatás. A magyar filmoktatás fejlődéséről, tudományos és pedagógiai jelentőségéről ad számot az a két füzet, mely *Gesztli* Lajos tanár szerkesztésében a *Magyar—Holland Kulturgazdasági R. T.* kiadásában megjelent. Az írók, akik e munka keretében, a szemléltető oktatás érdekében felvonultak, nagy felkészültséggel, módszeresen dolgozták fel az anyagot, mely alkalmas arra, hogy a filmeknek az iskolákban való alkalmazása általános érdeklődést keltsen. *Gesztli* Lajos a filmoktatás módszeréről és az iskolai filmprogramokról irt terjedelmes tanulmányokat, Pécsi Albert *A film szerepe az egyes tudományágakban* c. értekezése a filmek alkalmazásának lehetőségeire nézve ad értékes utmutatásokat, *Kogutowicz* Károly dr. egyetemi tanár az előadók feladatait határozza meg, *Besseney* Boldizsár az oktatófilm mozgalom keletkezéséről ir és a jövő évi programról közöl értékes összeállítást.

Halálozás. *Stepanko* Albert, nyug. áll. tanítóképző-int. tanár életének 59-ik évében, március 11-én a budapesti új Szent János-kórházban szívszélhűdés következtében hirtelenül elhunyt. Haláláról a budapesti I. ker. állami tanítóképző tanártestülete, hol nyugalombavonulása előtt tanított, külön gyászjelentést adott ki. Érdemes kartársunk temetése március 14-én a farkasréti temető halottasházából nagy részvét mellett történt. Az I. ker. tanítóképző tanártestülete nevében a sírnál *Quint* József igazgató mondott mélyhatású bucsu-beszédet, az intézet ifj. énekkara pedig gyászdalokat énekelt. Derék tanár, jólelkű ember volt; emlékét tanítványai és tanártársai hiven meg fogják őrizni. — *Glüinkl* Ágoston, a modori állami tanítóképző nyugalmazott tanára, a csehek által megszállt területen meghalt. Elhunyt kartársunk a háború kitörésekor már nyugalomban volt. Mikor a modori állami tanítóképző fiatalabb tanárai hadba vonultak, önként vállalkozott azok helyettesítésére.

Nyugtázás. 1. Tagsági díjat fizettek az 1924/25. évre: Haits E., Csukás Z., Bertha M., Gerbery S. (1/2), Horváth A. J., Pfeiffer I., Barabás T., Csiky J., Ehrlich A., Ferenczi István, Neubrunn T., Téger B., Dr. Tóth A., Marcelly K., Lukács B., Rácz E., Vlaszaty F.-né, Damaszlavszky M.-né, Berényi I., Irtzing F., Vaskó L., Zoltán G., Révész Gy., B. Draskóczy V., Dr. J.-né Németh J., Grész E., Végh J., Dr. Kenyeres E., Bató L., özv. dr. Gerencsér I.-né, Klauzy Gy., Legányi J., Kovács Irén, Doby I., Rojkó A., Párvy E., Dr. Kosáry J., J.-né Cinkovszky K., Farkasdy Z. (25.000 K), Patyi Istvánné, Úrhegyi A. (20.000 K), Dr. Novy F. (25.000 K), Dr. S.-né Knapp P. (50.000), Dr. Radnai O. (25.000), B. Braun A., Dr. Frank A., Kiss S., Levis E., v. Szomjas Fr., Tömörkényi D., Dr. Bánóczy J., Dr. Harmos S., Dr. Soós E., Maurer M.

2. Előfizetett a közlöny 1924/25. évfolyamára: Veszprémi róm. kath. tanítónőképző-intézet.

Tagsági díjat fizettek az 1925/26. évre: Wagner J., Homor J., Gömörj S., Barcsai K., Pfeiffer I., Molnár O. (30.000), Héger L., Schön J., B. Braun A., Bagó M., Dr. Frank A., Dr. Richtmann M., Dr. Cseh A., Schwartz K., Balázs D., Rados Gy.

4. Előfizetett a közlöny 1925/26. évfolyamára: Kiskunfélegyházi róm. kath. tanítónőképző, Budapest IV. ker. róm. kath. tnőképző, Győri áll. tanítónőképző, Soproni (Orsolyarend) róm. kath. tnőképző.

5. Tagsági díjat fizetett az 1926/27. évre: Héger L.

6. A cinkotai áll. tnőképző koszorúgyűjtése: 255.000 K.

7. Államsegély az 1925/26. évre: 10.000.000 K.

A *Tanítóképző-intézeti Tanárok Háza* alapjára történt befizetések:

Scherer S. adománya:	170.000 K
Wagner J. adománya:	500.000 „
Gömöri S. adománya:	50.000 „
Kiskunfélegyháza áll. tkpző-int adománya:	500.000 „
Budapest I. ker. áll. tanítóképző-intézet tanulóinak 1925/26. isk. évi hozzájárulási díjai:	3,550.000 K
Nyiregyháza áll. tanítóképző tanulóinak 1925/26. évi befizetése:	3,300.000 K

Budapest áll. óvónőképző 1925/26. évi tanulói befizetések :

1,675.000 K,

Sárospatak áll. tanítóképző 1925/26. évi tanulói díjak :

3,232.000 K

Budapest II. ker. áll. tanítónőképző 1925/26. évi tanulói díjak :

5,000.000 K

A nyugtázást lezártam 1926. márc. 31-én.

Pócza József
egyes. pénztáros.

TARTALOM.

	Lap
Meghívó	17
Pedagógia.	
<i>Dr. Kenyeres Elemér</i> : Vonások a népiskolába lépő gyermek testi és szellemi képéből (befejező közlemény)	18
Tanítóképzői pedagógia.	
<i>Mészáros Jenő</i> : Feljegyzések a tanítóképzők életéből.	21
<i>Molnár Oszkár</i> : A kötelező pedagógiai olvasmányok	27
<i>Dr. Harmos Sándor</i> : Poétikai olvasmánytárgyalás	33
Egyesületi élet.	
<i>Dr. Lajos Mária</i> : Jegyzőkönyv a március 20-iki választmányi ülésről	39
Iráttár.	
A Tanítóképző-Int. Tanárok Orsz. Egyesületének tisztújítási ügyrendje (41 l.). — Körrendelet a tanítóképző tanárság nyári üdülése ügyében (42 l.)	
Irodalom.	
<i>Sarudy Ottó</i> : Magyar Stilisztika. — <i>Sarudy Ottó</i> : Szerkesztéstan és Retorika. Ism.: <i>dr. Novy Ferenc</i>	43
<i>Dr. Greguss Pál</i> : A Természet egysége. Ism.: <i>Jaloveczky Péter</i>	44
<i>Faludi Iván</i> : Mi a színház? Ism.: <i>M.</i>	44
<i>Horváth—Thírring</i> : Szeged és környékének részletes kalauza . .	45
Hírek. Nyugtázás	47